

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

Bc. et Bc. Tereza MŇUKOVÁ

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

**Vývoj pracovní migrace po vstupu České republiky do
Evropské unie**

Bc. et Bc. Tereza Mňuková

Diplomová práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza MŇUKOVÁ**
Osobní číslo: **E08958**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Název tématu: **Vývoj pracovní migrace po vstupu ČR do EU**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zaměřena na analýzu pracovního trhu a pracovní migrace po vstupu České republiky do EU. Výsledky budou porovnány s obdobím před vstupem do EU.

Obsahem Diplomové práce bude:

Základní charakteristiky pojmu migrace

Analýza pracovního trhu ČR

Analýza pracovního trhu EU

Pracovní migrace před vstupem ČR do EU

Vývoj pracovní migrace po vstupu ČR do EU

Syntéza a zhodnocení získaných poznatků

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Jírová, M. Trh práce a politika zaměstnanosti. 1. vyd. Praha: VŠE, 1999. ISBN 80-7079-635-9

Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. Economics. 18th ed. New York: McGraw-Hill, 2005. ISBN 0-07-123932-4

Sírovátka, T., Mareš, P. Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3048-8

Winkler, J., Wildmanová, M. Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy. 1. vyd. Praha: Computer Press, 1999. ISBN 80-7226-195-9

<<http://www.czso.cz/>>

<<http://www.mpsv.cz/cs/>>

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání diplomové práce: 30. června 2009

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. srpna 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne

Tereza Mňuková

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí práce doc. Ing. Jolaně Volejníkové, Ph.D. za cenné rady a připomínky k mé diplomové práci. Také děkuji svým rodičům, kteří mě podporovali po celou dobu studia.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá problematikou pracovních migrací v České republice. Jsou zde analyzovány pracovní trhy České republiky a Evropské unie z hlediska zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Podrobně je popsán vývoj pracovní migrace před vstupem České republiky do Evropské unie a hlavní část je zaměřena na vývoj po roce 2004 (tedy po vstupu České republiky do Evropské unie). Je zde komparace získaných dat, která jsou v následně analyzována.

Klíčová slova

trh práce, zaměstnanost, nezaměstnanost, migrace, pracovní migrace

Title

Development of Labour Migration to the Czech Republic joined the European Union

Annotation

This thesis deals with labour migration in the Czech Republic. There are analyzed labour markets of the Czech Republic and the European Union in terms of employment and unemployment. There is described in detail the development of labour migration before the Czech Republic joined the European Union and the main part is focused on the development after the year 2004 (after the Czech Republic joined the European Union). There is a comparison of the obtained data, which are subsequently analyzed.

Keywords

labour market, employment, unemployment, migration, labour migration

Obsah:

Úvod.....	8
1 Základní charakteristiky pojmu migrace.....	10
1.1 Důvody migrace	10
1.2 Dělení migrace	14
1.3 Migrační legislativa.....	15
1.4 Ukazatele migrace	16
1.5 Mezinárodní migrace.....	17
1.6 Migrace a vzdělávání	18
1.7 Pracovní migrace.....	18
1.7.1 Ekonomické důsledky pracovní migrace	19
1.7.2 Typy pracovních migrací v ČR	21
2 Analýza pracovního trhu ČR.....	23
2.1 Trh práce	23
2.1.1 Poptávka po práci	24
2.1.2 Nabídka práce.....	25
2.1.3 Rovnováha na trhu práce.....	26
2.2 Trh práce v ČR	27
2.3 Státní politika zaměstnanosti.....	28
2.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti.....	28
2.3.2 Pasivní politika zaměstnanosti	29
2.3.3 Výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR	29
2.4 Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR	30
2.5 Tvorba nových pracovních míst.....	34
3 Analýza pracovního trhu EU.....	35
3.1 Bílá kniha	35
3.2 Politika zaměstnanosti EU	36
3.3 Lisabonská strategie	36
3.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti podle Lisabonské strategie	37
3.3.2 Hlavní směry zaměstnanosti vytvořené v roce 2003.....	38
3.3.3 Průběžné výsledky Lisabonské strategie.....	39
3.3.4 Revize cílů Lisabonské strategie	40
3.3.5 Současné výsledky	41

3.4	Evropa 2020	42
3.5	Přechodné období na volný pohyb pracovníků	43
3.6	Současný stav pracovního trhu EU	44
4	Pracovní migrace před vstupem ČR do EU	46
4.1	Migrace v ČR	46
4.2	Migrace mezi ČR a SR.....	47
4.3	Migrace občanů z ostatních zemí v ČR.....	48
4.4	Pracovní migrace občanů ČR v zahraničí	54
5	Vývoj pracovní migrace po vstupu ČR do EU.....	56
5.1	Migrace mezi ČR a SR.....	58
5.2	Migrace občanů ostatních zemí v ČR	58
5.3	Pracovní migrace občanů ČR v zahraničí	64
6	Syntéza a zhodnocení získaných poznatků	65
6.1	Pracovní migrace mezi SR a ČR.....	65
6.2	Migrace občanů z ostatních zemí v ČR.....	66
	Závěr.....	68
	LITERATURA.....	70
	SEZNAM ZKRATEK.....	74
	SEZNAM GRAFŮ	75
	SEZNAM TABULEK.....	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ	76
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

Úvod

Pracovní migrace hraje v České republice velmi významnou roli. V době centrálně plánované ekonomiky byla omezena specifickými požadavky, jelikož přeshraniční pohyb občanů byl značně omezen. Imigrace byla velmi kontrolována a byla povolena pouze občanům ostatních socialistických republik. Jednalo se především o dočasné studenty, učně a pracovníky, kteří v České republice získávali vzdělání a zkušenosti. Při přechodu na tržní ekonomiku se otevřely i české pracovní trhy pro všechny cizince a zaměstnávání cizinců bylo omezeno pouze vydáváním pracovních povolení. K ještě většímu otevření pracovních trhů došlo po vstupu České republiky do Evropské unie, kdy se občané členských zemí mohou téměř libovolně pohybovat po jednotlivých zemích a pracovat zde.

Cílem této práce je:

- **popsat pracovní trh v České republice,**
- **analyzovat a zhodnotit vývoj pracovní migrace v České republice před a po vstupu do Evropské unie,**
- **vývoj pracovní migrace občanů České republiky do zahraničí.**

První kapitola je věnována teoretickým charakteristikám pojmu migrace. Je zde uvedeno základní dělení migrace podle různých hledisek, důvody migrace i jaké jsou hlavní ukazatele a jakými zákony se migrace řídí. Následně je v práci analyzován trh práce v České republice z hlediska zaměstnanosti a nezaměstnanosti a také soudobá státní politika zaměstnanosti. Obdobné problémy jsou řešeny i ve třetí kapitole, která se zabývá pracovním trhem Evropské unie. Převážná část se týká Lisabonské strategie jakožto hlavního dokumentu pro řešení zaměstnanosti v celé Evropské unii.

Další dvě kapitoly se již týkají vývoje pracovní migrace v České republice před a po vstupu do Evropské unie. Největší část pracovních migrantů pochází ze Slovenské republiky. Je to dáno především společným historickým vývojem, kulturou a velmi podobným jazykem. Díky tomu odpadá překážka neznalosti jazyka při stěhování za prací do jiné země. Na pracovním trhu v České republice se vyskytuje mnoho různých občanů ze všech koutů světa. Někteří se zde vyskytují pouze jako jednotlivci, jiní vytvářejí významné menšiny. Které z těchto zemí tvoří nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací? Měl vstup do Evropské Unie vliv na vývoj pracovní migrace v České republice? Jaké

pracovní pozice zastávají občané cizích zemí na českém trhu práce? Tyto otázky jsou podrobně prozkoumány v kapitolách čtyři a pět.

Poslední kapitola je nejdůležitější částí této práce. Zahrnuje v sobě všechny poznatky a čísla, kterých bylo dosaženo během zpracování této práce a dosažené výsledky jsou zde i navzájem porovnány. Odpovídá i na otázku, zda vstup do Evropské Unie měl vliv na vývoj pracovní migrace v České republice.

1 Základní charakteristiky pojmu migrace

Pojmem migrace je označován proces stěhování osob přes hranice jednotlivých států. Tento proces obvykle bývá spojen se změnou trvalého bydliště natrvalo, nebo na dobu omezenou. Pro pojem migrace existuje velké množství definic.

„Migrace je forma prostorové mobility mezi dvěma územními jednotkami, která znamená obvykle trvalou změnu pobytu, tj. změnu (stálého, obvyklého) bydliště. Jen taková změna je skutečnou migrací, a je třeba ji proto odlišovat od ostatních forem prostorového pohybu (dojížděky i vyjížděky a cestování), jež nevedou k trvalé změně bydliště, ale jen k dočasné.“¹

OSN definuje mezinárodní migraci jako změnu místa původního pobytu za hranice daného státu na dobu delší než jeden rok. Proto ne všichni pohyb obyvatelstva lze považovat za migraci. Existují následující typy pohybu obyvatelstva:

- sezónní migrace – dočasná změna pohybu (např. stěhování se za práci, kterou lze vykonávat pouze v určitém ročním období),
- kyvadlová migrace – prostorový přesun mezi pracovištěm a trvalým bydlištěm uskutečňující se v pravidelných časových intervalech,
- nepravidelná migrace – cesty, které jsou uskutečňovány nepravidelně v průběhu života (např. cesta za nákupy, kulturou, sportem, rekreací apod.).

1.1 Důvody migrace

Převažující příčiny migrace v současném světě můžeme spatřovat především v různém přírodním bohatství jednotlivých kontinentů, v síle ekonomik jednotlivých zemí, úrovni ekonomického rozvoje a životní úrovni obyvatel. Z tohoto vyplývá, že existuje mnoho nejrůznějších důvodů pro migraci obyvatel, které můžeme rozdělit do několika základních skupin:

¹ Roubíček, V. *Úvod do demografie*. 1.vydání. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4

Ekonomické

Ekonomické faktory patří mezi hlavní důvody migrace obyvatel. Lidé se odjakživa snaží dosáhnout lepší životní úrovně (lepšího životního standardu), tak se stěhují do jiných zemí, aby dosáhli větší životní úrovně, lepšího postavení ve společnosti, aby zvětšili svůj majetek. Toto vše je zapříčiněno ekonomickými podmínkami v jednotlivých státech (a jednotlivých regionů). Každá země má rozdílné bohatství, rozdílnou životní úroveň. Ekonomické zisky jsou ještě umocňovány měnovými kurzy, kdy vydělané peníze se po přepočítání z jednoho měnového kurzu na druhý zhodnocují.

Politické

Dalším důležitým motivem pro stěhování obyvatelstva jsou politické faktory. Za politické faktory v zemích můžeme považovat válečné konflikty, občanské války, etnické a náboženské střety, nebo také režim v dané zemi (např. diktátorský, totalitní, atd.). I v těchto případech se lidé stěhují za „lepší životem“. Chtějí zhodnotit (zvětšit) svůj majetek, zlepšit své postavení ve společnosti atd.

Demografické

Demografické faktory v posledních letech začínají být velmi důležité, jelikož demografické křivky ve většině zemí mají klesající charakter. Ve většině evropských zemí populace stárne a tím dochází k nárůstu počtu obyvatel v nejvyšší věkové kategorii. Vznikají tak volná místa lidí v produktivním věku a tato místa jsou zaplňována imigranty. Migrace je tak podpůrným nástrojem pro udržování vysoké životní úrovně ve vyspělých zemích.

Dalším problémem je odchod vysokoškolsky vzdělaných lidí tzv. brain drain². Úbytek lidí s vysokoškolským vzděláním (kvalifikovaných pracovníků) je velmi pocíťován veřejnými rozpočty. Může se jednat i o nenávratnost investice státu do vzdělání svých občanů (týká se to států, kde je bezplatné školství).

² Tento výraz pochází z angličtiny a lze jej přeložit jako „odliv mozků“

Psychologické

Každý člověk má různé důvody pro pracovní migraci. Mezi ty základní patří uspokojování potřeby poznávání nových věcí (země, lidé, kultura atd.), další vzdělání a nabývání nových zkušeností, kariérní a osobní růst. Dalšími důvody může být hledání určité změny (v životě, v práci), vzrušení, útěk z nudy nebo před nějakými problémy. Každý jedinec může mít ještě i jiné dílčí důvody pro migraci, které zde nejsou definovány. Také je důležité si uvědomit, že většinou nepůsobí pouze jediný faktor, ale hned několik současně.

Migrace bývá pro člověka velmi těžkou životní zkouškou. Pro vypořádání se s ní, je důležité vzít na sebe velká rizika, obětovat svůj dosavadní život, vzdát se spousty věcí, které doposud nabyl a také by měl být připraven změnit některé své životní postoje, hodnoty i plány. Záleží na každém, jak je schopen se s danou situací vyrovnat a naučit se orientovat v novém prostředí. Migrant je nucen přizpůsobit se novému přírodnímu prostředí, klimatickým podmínkám a hlavně kulturnímu prostředí. Nové kulturní prostředí je vymezeno především jiným jazykem, jinými hodnotami, které ta daná společnost uznává, nebo jinými zvyky. Každý člověk se musí naučit žít v novém prostředí a snažit se mu přizpůsobit.

Ekologické

Ekologická situace země také vede k migraci obyvatelstva. Kvalita životního prostředí je klíčovým faktorem migrace. Sucha, rozsáhlé záplavy, odlesňování, ničení zeleně, rozšiřování pouštních oblastí, eroze půdy, kvalita ovzduší atd. vedou k rozsáhlým územním přesunům obyvatelstva. Také průmyslová výroba (hlavně těžký průmysl, těžba surovin či chemická výroba), přírodní katastrofy, ale i katastrofy způsobené lidským faktorem (např. výbuch reaktorů v jaderné elektrárny Černobylu) mohou způsobovat odchod obyvatelstva z ohrožených míst.

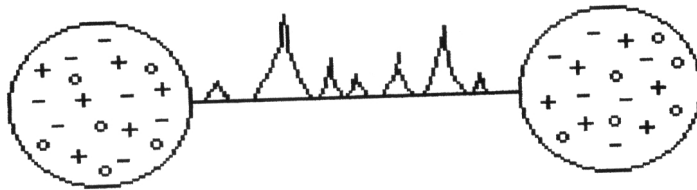
Push-pull faktory

Příčinami migrace se zabývá právě hypotéza push-pull faktorů. Push faktory jsou takové faktory, které vytlačují obyvatelstvo z jejich původního prostoru³. Množství těchto push faktorů roste směrem k východu.

Naopak pull faktory jsou takové faktory, které táhnou obyvatelstvo do cílové země⁴. Tyto pull faktory rostou směrem na západ.

Existuje však řada překážek, které brání migraci a oslabují tak působení těchto push a pull faktorů. Tyto bariéry mohou být ekonomické (transport, bydlení), sociální (izolace, bezpečí, nejistota), nedostatečné a zkreslené informace, neznalost jazyka, jiný životní styl a mnoho dalších. Problematika push-pull faktorů a bariér migrace se dá jednoduše znázornit podle následujícího obrázku:

Obrázek č. 1.: Push-pull faktory migrace

+ pull faktory

- push faktory

0 faktory neutrální (jevy vůči nimž jsou obyvatelé v zásadě neutrální)

Zdroj: Šatava, L. *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1989. 163 s.

³ K této skupině faktorů bývá řazen např. rychlý demografický růst, náboženské a národnostní střety, zhoršování kvality životního prostředí atd.

⁴ Mezi pull faktory řadíme např. politická stabilita, ekonomická prosperita, vysoký životní standard, politická a náboženská svoboda atd.

1.2 Dělení migrace

Migraci můžeme dělit podle mnoha různých hledisek. Základní dělení představuje emigraci a imigraci. Emigrace (z lat. ex-migrare = vystěhovat se) je vystěhování se ze země původu a přestěhování do jiné lokality (země) za určité období. Podobně imigrace je přistěhování se do dané pozorované lokality za určité období. Dalším souvisejícím pojmem je pojem reemigrace, který označuje návrat emigranta do země, ze které původně odešel.

Podle motivů a důvodů dělíme migraci na:

- nucenou (člověk je k tomu tlačěn vnějšími vlivy a okolnostmi např. vyhoštění, bezpečnostní důvody, územně-technické důvody, atd.),
- dobrovolnou (záleží zcela na dobrovolném rozhodnutí člověka).

Podle překročení mezinárodně uznávaných hranic se migrace dělí na:

- vnější (stěhování se za hranice vymezené oblasti, je-li tato oblast územím svrchovaného státu, mluvíme také o zahraniční migraci),
- vnitřní (dochází k územnímu pohybu v rámci jednoho svrchovaného státu, tj. místo vystěhování a místo přestěhování se nachází uvnitř hranice státu).

Vnitřní migrací se nemění počet obyvatel státu, ale pouze se změní jeho prostorové uspořádání.

Podle objemu migrujících osob se migrace dělí na:

- individuální,
- kolektivní,
- masovou.

Z hlediska dodržování právních předpisů dělíme migraci na:

- legální (je v souladu s právními normami zainteresovaných zemí),
- ilegální (není v souladu s platným právním řádem, díky tomu je hůře zachytitelná a údaje o této migraci se pohybují pouze v rovině odhadů).

1.3 Migrační legislativa

Migrační legislativa v ČR byla v roce 1999 vytvořena především s cílem ochrany před nežádoucí migrací. Od tohoto trendu se postupem času ustupuje, reaguje na potřeby společnosti liberalizuje podmínky společnosti. Toto dokládá setrvalý vzestup migrace pozitivně se odrážející i v kladném saldu demografického vývoje.

Mezi základní platnou legislativu, která upravuje oblast zaměstnanosti a pobytu cizinců, patří v první řadě zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Výše zmíněná legislativa nabízí takové postupy, které jsou zdlouhavé a neumožňují pružné reagování na potřeby trhu práce.

Podmínky vstupu a pobytu cizinců na území České republiky⁵:

- Schengenský hraniční kodex (Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č.562/2006 ze dne 15 března 2006, kterým se stanoví kodex Společenství o pravidlech upravujících přeshraniční pohyb osob),
- nařízení Rady (ES) č. 539/2001 ze dne 15. března, kterým se stanoví seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci musí mít při překračování vnějších hranic vízum, jakož i seznam třetích zemí, jejichž státní příslušníci jsou od této povinnosti osvobozeni ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů.

⁵ *Ministerstvo vnitra ČR*. [online]. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupný z WWW:<<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>

1.4 Ukazatele migrace

Používá se řada ukazatelů, kterými se hodnotí rozsah a význam migrace. Mezi základní ukazatele patří:

Počet migrantů (emigrantů a imigrantů) – můžeme sledovat celkovou sumu, nebo můžeme migranty dělit dle jednotlivých kategorií (státní občanství, pohlaví, věk, účel a druh pobytu atd.)

Obrat migrace (hrubá migrace) = $E + I$

E.....počet všech emigrantů

I.....počet všech imigrantů

–představuje součet všech přistěhovalých i vystěhovalých cizinců

Migrační saldo (čistá migrace) = $I - E$

-rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých ve zkoumaném územním celku

Mohou nastat dva případy: **migrační růst** (pozitivní migrační saldo) – počet přistěhovalých do územní jednotky je vyšší než počet vystěhovalých,

migrační úbytek (negativní migrační saldo) – počet vystěhovalých z územní jednotky je vyšší než počet přistěhovalých.

Index migračního salda (index atraktivity, index efektivity) = $(I - E)/(I + E)$

Poměr migračního salda a obratu migrace. Hodnoty se pohybují v rozmezí od -1 do 1.

Maximální záporné hodnoty by index migračního salda dosáhl u území, z kterého by se obyvatelé pouze stěhovali a nikdo by se nepřistěhoval. Maximální kladné hodnoty 1 by index migračního salda dosáhl u území, kam by se obyvatelé jen přistěhovali a nikdo by se nevystěhoval. Tento index dokáže výstižně charakterizovat měnící se migraci.

Uvedla jsem zde pouze tyto základní čtyři ukazatele migrace. Mohla bych uvést několik dalších ukazatelů, které jsou však pro potřeby této práce nepodstatné a z tohoto důvodu je neuvádím.

1.5 Mezinárodní migrace

Mezinárodní migrace může vyvolávat velké množství kontroverzních názorů. Bývá to hlavně z toho důvodu, že se dotýká mnoha různých oblastí jako je ekonomika, demografie, politika, kultura, jazyk, náboženství a mnoho dalších. Kombinace všech těchto oblastí znamená složitou tvorbu strategií, které by maximalizovaly výhody pro země, do kterých migranti přicházejí, pro země, ze kterých odcházejí, ale i pro samotné migranty.

Všechny tyto potíže je nutné překonat, jelikož lidé vždy hledali nový, lepší domov a je velice pravděpodobné, že to budou činit i nadále. A i některé země jsou a budou nuceny přitahovat nové imigranty, protože se budou snažit zaplnit mezery v oblasti pracovních sil, které v dané ekonomice vznikly díky stárnoucí populaci.

Téměř 3 % světové populace, tj. kolem 190 milionů lidí žije mimo zemi svého narození⁶. Uvedené číslo se nám může zdát nízké, ale vzhledem k tomu, že migranti míří do poměrně malého počtu destinací, v těchto oblastech mohou tvořit velké skupiny obyvatelstva.

Můžeme říci, že lidé se stěhují do zemí, které jsou v porovnání s jinými zeměmi bohatší (ne však nebytně bohaté). Dochází jak k pohybu z rozvojových do rozvinutých zemí, tak i k pohybu jednotlivců mezi rozvojovými zeměmi. Přibližně jedna třetina migrantů z celého světa směřuje z rozvinutých zemí do jiných rozvinutých zemí, další třetina se stěhuje z rozvojových zemí do rozvinutých zemí a poslední třetina se stěhuje z rozvojových zemí do jiných rozvojových zemí.

Povaha a důvody migrace se mezi jednotlivými zeměmi velmi různí. Existují země, např. Francie a USA, do kterých se většina migrantů (legálních) stěhuje z rodinných důvodů (uzavření manželství, přistěhování za příbuznými, kteří zde již žijí). Do zemí, jako je Švýcarsko se lidé stěhují kvůli práci. V „tradičně osídlovaných zemích“, jako jsou USA, Kanada a Austrálie se většina migrantů chce usadit natrvalo, kdežto v oblasti, která se skládá z několika zemí s volným pohybem osob, jako je Evropská unie, má migrace většinou krátkodobou povahu.

⁶ OECD – *Organization for Economic Co-operation and Development*. [online]. 2009 [cit. 2010-01-19]. Dostupý z WWW: < <http://www.oecd.org/dataoecd/20/0/43567875.pdf> >

1.6 Migrace a vzdělávání

Vzdělávání je velice důležité pro migranty, kteří se snaží usadit se v cílové zemi a co nejlépe využít života v tomto novém domově. Je velmi důležité naučit se místní jazyk a porozumět kulturním i společenským zvyklostem, aby lépe zapadli do společnosti. Kromě migrantů, kteří vzdělávací systém v dané zemi využívají pro porozumění kultuře, společnosti, kvůli zapadnutí do okolního světa, existuje i rostoucí fenomén migrace právě z důvodu vzdělání. Od poloviny 70. let 20. století vzrostl počet studentů studujících mimo domovskou zemi více než čtyřnásobně, tedy asi na 2,7 milionu osob. Právě tato migrace je rostoucím trendem a je vládami značně podporována.

1.7 Pracovní migrace

Vlády mívají zájem na tom, aby imigrující do země pracovali. Existuje mnoho odvětví, které jsou závislé na pracujících imigrantech (cestovní ruch, pohostinství, zemědělství atd.). Pokud je na imigranty vyvíjen tlak, aby pracovali, je zde menší pravděpodobnost, že by se dostali na hranici chudoby. V období před začátkem ekonomické krize v roce 2008 byli imigranti zaměstnáváni stejně dobře jako místní obyvatelé.

Ne vždy vykonávají migranti takovou práci, na jakou mají vzdělání a kvalifikaci. Vede k tomu několik příčin:

- zaměstnavatelé neuznávají zahraniční kvalifikaci,
- zaměstnavatelé nejsou schopni určit, jestli kvalifikace migranta odpovídá místní kvalifikaci,
- migrant neovládá místní jazyk,
- migrant neudrhuje vztahy s místními obyvateli a nedozví se o vhodných volných pracovních pozicích,
- diskriminace (ve většině zemí je nezákonné nepřijmout pracovníka z národnostních nebo etnických důvodů).

Migranti i země, ve kterých žijí mohou mít vzájemný prospěch z toho, že pracující migranti mohou v největší možné míře využít svůj lidský kapitál. Proto se vlády zemí snaží zavést různé programy na podporu zaměstnanosti migrantů. K těmto programům patří poskytování jazykového vzdělání, různé školicí programy a opatření pro uznávání zahraniční kvalifikace.

1.7.1 Ekonomické důsledky pracovní migrace

V téměř všech vyspělých zemích narůstá počet lidí v nejvyšší věkové kategorii, dochází ke stárnutí obyvatelstva. Díky tomuto stárnutí dochází k problému při přerozdělování finančních toků. Díky imigraci pracovníků v produktivním věku může stát zaplnit mezery na trhu práce a tím se zvyšují i příspěvky do sociálních systémů vyspělých zemí. Migrace tak může být velmi dobrým nástrojem pro udržení vysokého standardu zemí, které by díky nepříznivému demografickému vývoji nebyly schopny udržet, či dokonce zvyšovat výkon ekonomiky.

Avšak s přibývajícím pracovní silou v zemích, kam migranti přicházejí se zrcadlově odrážejí problémy zemí, ze kterých migranti odcházejí. Pokud na trhu práce převyšuje poptávka nad nabídkou po práci, pak je pokles nabídky v zemích původu migrantů vyrovnáván růstem mezd. To vede ke zvyšování nákladů a tím také ke zvyšování cen na trhu výrobků a služeb. Pokud dochází k větším vlnám migrací, může to způsobit vážné problémy, jelikož domácí firmy se stávají nekonkurenceschopné vůči zahraničním. Pokud ale nastane situace, kdy se trh práce nachází v převisu nabídky nad poptávkou, potom se tímto způsobem dá vyřešit situace vysoké nezaměstnanosti a tím pádem i vyšší sociální zátěž pro stát.

Dalším problémem pro země, které bojují s pracovní migrací je fenomén „brain drain“⁷. Tento pojem je v celém světě vnímán jako odliv vysoce vzdělaných, specializovaných a kvalifikovaných odborníků, které si ten daný stát „vychoval“, tzn. na náklady daňových poplatníků mohli studovat na středních a vysokých školách. Pro stát se tak investice do vzdělání odborníků stává nenávratnou investicí. Naopak pro státy, kam tito odborníci přicházejí, je to velice výhodné. Nabízejí tzv. zelené pracovní karty odborníkům a lákají je na velmi vysoké platy, také nabízejí stipendia talentovaným odborníkům a studentům, kteří mají zároveň možnost studovat na prestižních pracovištích a za to tam „nechají“ svůj myšlenkový potenciál. Fenomén „brain drain“ dnes již dospěl tak daleko, že byl rozpracován v oblasti HRST (Human resources in science and technology) do osmi systémů, jak přetahovat mozky, realizovat příliv mozků, získávat metodologicky odborníky, experty a vysoce kvalifikované odborníky. V ČR se touto problematikou podrobně zabývá Výzkumný ústav práce a sociálních věcí⁸.

⁷ Tento výraz pochází z angličtiny a překládá se jako „odliv mozků“

⁸ Výzkumy v ČR prokázaly, že 45,1 % lékařů má pozitivní tendenci migračního potenciálu, také 43,5 % odborníků IT, 36,6 % marketérů, 19,9 % vývojářů a designerů produktů a také 52,8 % doktorandů, kteří

V této době se vytvářejí politiky, které se snaží vědce, odborníky a jinou vysoce kvalifikovanou pracovní sílu přilákat zpět do země původu, nebo se alespoň snaží získat zpět informace, know-how a zkušenosti zpět ze zahraničí. Existují dva přístupy, jak země mohou přilákat pracovní sílu zpět. Prvním je individuální přístup, který je založen na motivování k návratu konkrétního individuálního vědce. Druhý je strukturální přístup, který se zaměřuje na zlepšení kvality prostředí pro vědce, jež má ve svém důsledku vést ke zvětšení motivace vědců působících v zahraničí k návratu. Individuální přístup se dá charakterizovat jako krátkodobý, strukturální přístup, který se zaměřuje na zlepšování podmínek pro vědce se považuje za dlouhodobý. Oba tyto přístupy se velmi často navzájem doplňují. Mnoho států se je snaží spojit do nějaké formy komplexní politiky, zaměřené na ovlivňování migrace vysoce vzdělaných odborníků a specialistů⁹.

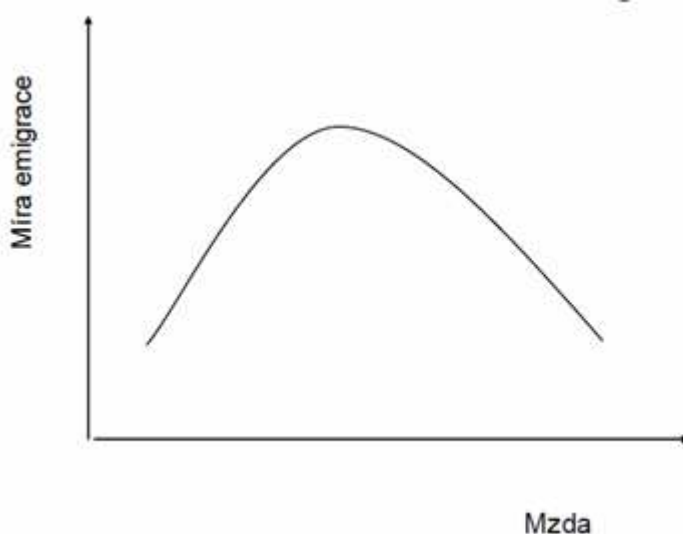
Dalším důležitým problémem je, zda a jakým způsobem migranti konkurují domácím pracovníkům. Pokud nekvalifikovaní imigranti přímo konkurují stejně nekvalifikovaným pracovníkům v cílové zemi, pak tito zřejmě budou poškozeni snížením mezd a tlakem na jejich pracovní místa. Výhoda je v tom, že pokud budou sníženy mzdy, tak zaměstnavatelé mohou část ušetřených peněz vynaložit na rozšíření výroby a tím i k přijímání nových pracovníků. Zároveň budou spokojeni i finální spotřebitelé, kterým to přinese snížení cen finálních statků. Pro zemi původu migrantů to obvykle mívá opačné principy, kdy zbylí nekvalifikovaní pracovníci mohou zaznamenat zvýšení mezd a tím pádem i zvýšení nákladů.

Jak je ukázáno na následujícím grafu, vztah mezi mírou emigrace a mzdou má konkávní tvar. Normálně by měl být vztah mezi mírou emigrace a mzdou záporný, tedy čím vyšší je mzda, tím nižší je míra emigrace. Ale pokud je mzda blízká nule, i nepatrné zvýšení příjmu může jednotlivci umožnit překonat transakční náklady a emigrovat. Za těchto podmínek je vztah mezi mírou emigrace a mzdou pozitivní a výsledkem je tam nelineární závislost mezi mírou emigrace a výší mzdy.

chtějí získat titul PhD. Pokud tito lidé dostanou zajímavou nabídku s vysokým platem, jsou připraveni rychle opustit ČR a pracovat v jiné zemi, která jim tuto nabídku poskytne.

⁹ Kostelecký, T., Bernadr, J., Patočková, V. *Jak změnit „brain drain“ v „brain gain“.* *Politiky k ovlivňování migrace vysoce vzdělaných.* [online]. 2009 [cit. 2010-01-20]. Dostupný z WWW: <
<http://www.soc.cas.cz/articles/cz/27/4486/Kostelecky-T.-J.-Bernard-V.-Patockova.-2008.-Jak-zmenit-8222-brain-drain-8220-v-8222-brain-gain-8220-.-Politiky-k-ovlivnovani-migrace-vysoce-vzdelanych.-Vyzkumna-zprava-pro-MSMT.-Praha-Sociologicky-ustav-AV-CR-v.v.i..html> >

Graf č. 1.: Nelineární vztah mezi mírou emigrace a výší mzdy

Zdroj: Horváth, R. *Meziregionální migrace obyvatelstva v České republice: Role likvidních omezení*. [online] 2006 [cit. 2010-01-22]. Dostupný z WWW: < <http://ies.fsv.cuni.cz/sci/publication/show/id/1666/lang/cs>>

1.7.2 Typy pracovních migrací v ČR

V České republice můžeme na trhu práce rozlišovat různé typy migrací, které se odlišují podmínkami jako jsou: výkon zaměstnání, rozsah a struktura pracovních činností, možnost regulace počtu cizinců atd.

Nejrozšířenějším migračním typem v ČR jsou Slováci. Jejich zaměstnání je možno pouze v případě povolení k dlouhodobému pobytu. Český zaměstnavatel má povinnost ohlásit na úřad práce, že má zaměstnance ze Slovenska. Cizinecká policie pak rozhodne o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem zaměstnání.

Druhým typem jsou cizinci s povolením k zaměstnání v ČR. Úřad práce vydá povolení jen v tom případě, že na našem trhu není dostatek českých zájemců o toto zaměstnání. Toto povolení se váže pouze na konkrétní pracovní místo. Pokud imigrant změní zaměstnání, je nutné proces o povolení zaměstnání opakovat. V některých případech je počet zaměstnanců z cizích zemí regulován kvótou. Tyto kvóty stanovuje ministerstvo práce a sociálních věcí na základě komplexní analýzy.

Třetím typem jsou podnikatelé. Pro ně jsou závazné obecně platné zákony, které vymezují pravidla pro podnikání v ČR. Mají povinnost žádat o povolení k pobytu. Pro vydání tohoto povolení je důležité ohlásit živnostenské podnikání na živnostenském úřadě. Počet těchto podnikatelů není zákonem nijak stanovován a mohou působit na území celé České republiky.

2 Analýza pracovního trhu ČR

2.1 Trh práce

Práce je jedním ze základních výrobních faktorů. Pod pojmem trh práce si můžeme představit místo, kde se střetává nabídka s poptávkou po práci. Hlavním znakem každé tržní ekonomiky je, že trh práce funguje souběžně s trhem výrobních faktorů i s trhem zboží a služeb. Na rozdíl od ostatních trhů je trh práce velice specifický. Je to dáno zejména tím, že pracovat může pouze člověk a každý člověk má svou jedinečnou osobnost. Každý jedinec má jiné schopnosti, talent, nadání, pracovní a životní zkušenosti. Trh práce je v podmínkách tržní ekonomiky významnou institucí, od které se očekává, že¹⁰:

- zabezpečí ekonomiku potřebnými pracovními silami v požadované struktuře (co se týče oboru, profese, věku vzdělání apod.), také umožní pracovní proces, a tím zároveň i produkci statků a služeb,
- zabezpečí odměny pracovním silám (každý pracovník by měl dostat za vykonanou práci příjem, který by odpovídal jejich podílu na produkci).

Vlastníkem výrobního faktoru práce je vždy člověk, který prodává práci pouze jako službu (nemůžeme prodávat nebo kupovat „celého“ člověka). Výrobci si pak tuto službu (práci) najímají stejně tak, jako ostatní výrobní faktory, aby mohli vyrábět zboží.

„Trh práce je možné definovat jako místo, kde se střetává nabídka práce (tzn. kde lidé nabízejí svou práci, ucházejí se o práci) a poptávka po práci (tzn. kde firmy, vláda, domácnosti nabízejí zaměstnání). Nástrojem sladění nabídky práce a poptávky po práci je cena práce – mzda. Jednou z konkrétních forem trhu práce jsou úřadovny práce, jinou formou všechny podoby inzerce po práci, tj. nabídky pracovních míst, a nabídky práce ze strany těch, kteří práci hledají.“¹¹

¹⁰ Winkler, J., Wildmannová, M. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy* 1. vydání. Praha: Computer Press, 1999. 143 s. ISBN 80-7226-195

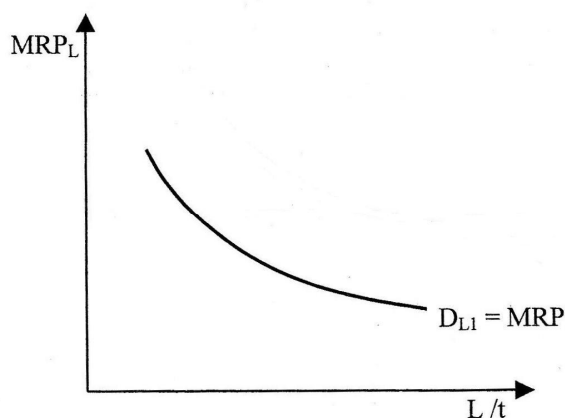
¹¹ Jírová, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti* 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. 95 s. ISBN 80-7079-635-9

2.1.1 Poptávka po práci

Poptávka po práci je poptávkou odvozenou, narodí se od poptávky po zboží a službách. Poptávka po práci závisí na poptávce po finálních statcích. Pokud se bude zvyšovat, tak budou firmy poptávat a najímat více pracovníků a naopak.

Každá firma maximalizuje svůj zisk, tzn. že, náklady vynaložené na získání pracovníka musí být menší než výstup, který pracovník vyrobí. Toto můžeme podrobněji vysvětlit podle teorie mezních užitek. Firma najímá další pracovníky, dokud příjem z mezního produktu práce (MRP_L) bude větší, než náklady na jeho získání. To znamená, že firma bude najímat do té doby, než se mezní produkt práce bude rovnat mezním nákladům (MFC_L) na práci, tj. s tržní mzdovou sazbou. Nenajme žádnou jednotku práce, pro kterou by dodatečné náklady byly větší než dodatečné příjmy. Podle zákona klesajícího mezního produktu přináší každá dodatečná jednotka práce menší množství výstupu, její mezní produkt klesá. V dokonale konkurenčním prostředí, kde firma maximalizuje zisk, je křivka mezního produktu práce zároveň křivkou, která vyjadřuje poptávku po práci. To vyplývá ze skutečnosti, že mezní produktivita práce je maximální částka, kterou by firma byla ochotna zaplatit za odpovídající jednotku práce.

Graf č. 2.: Křivka poptávky po práci

Zdroj: Buchta, M. *Mikroekonomie II*. 2. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. str. 145. ISBN 80-7194-813-6

Křivka poptávky po práci je vyjádřena množstvím práce, které firma najímá při různých hladinách mzdové sazby. Pokud je firma nucena zvýšit mzdy (*ceteris paribus*), najímá tak menší množství práce. Naopak pokud firma mzdu sníží, je pak možné najmout větší množství práce (a tím zaměstnat větší množství lidí).

Poptávka po práci je závislá na několika podmínkách¹²:

- na elasticitě poptávky po vyráběném zboží na změny v ceně (elastičtější poptávka po zboží způsobí větší poptávky po práci),
- na snadnosti substituce kapitálu prací,
- na podílu nákladů na pracovní sílu na celkových nákladech (pokud pracovní náklady představují jen malý podíl celkových nákladů, účinek vysokých mezd na poptávku po práci bude malý),
- na elasticitě nabídky substitučních výrobních faktorů.

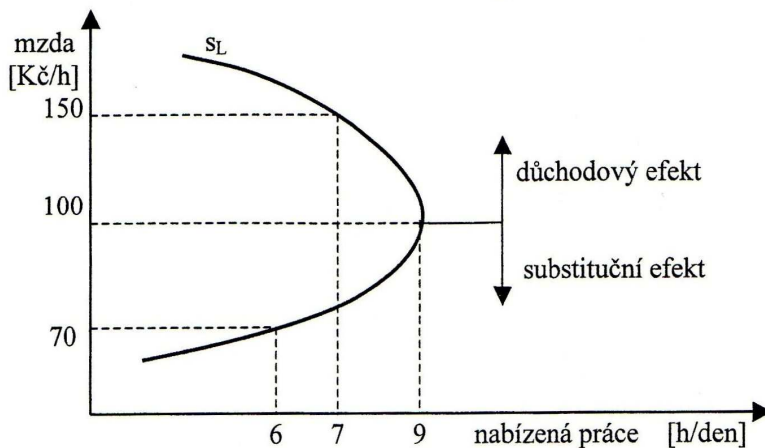
2.1.2 Nabídka práce

Představuje množství práce, které se člověk rozhodne nabízet na trhu práce. Jde o nabídku počtu pracovníků a také počtu pracovních hodin. Každý jedinec se může rozhodnout, jestli chce pracovat a získávat za to mzdu, za kterou si pak může kupovat zboží a služby a získávat užítky z jejich spotřeby, anebo nepracovat a tím získávat užitek z volného času. Nabídka práce je závislá na výši mzdové sazby a také na mezní újmě z práce, která je spojená s obětováním volného času. Stejně tak, jako se firma snaží maximalizovat zisk, se jedinec snaží maximalizovat svůj vlastní užitek. Je proto ochoten poskytnout takové množství práce, kdy se mezní užitek z času stráveného prací vyrovná meznímu užítku plynoucímu z využití volného času.

Nabídka práce je ovlivňována dvěma efekty. Poměr mezi užítkem z vynakládané práce a využíváním volného času je tzv. substituční efekt. Čím je užitek z poskytované práce vyšší, tím se bude volný čas více nahrazovat časem stráveným v práci. Druhým efektem je efekt důchodový. Vyšší mzda vede pracovníka k tomu, že již nechce vynakládat dodatečnou práci, ale začne ji nahrazovat volným časem. Oba tyto efekty popisuje individuální křivka nabídky práce, kde spodní část je popsána substitučním efektem a vrchní část (zpětně zakřivená) popisuje efekt důchodový. Tato individuální křivka nabídky práce je znázorněna na grafu č. 3.

¹² Winkler, J., Wildmannová, M. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 1999. 143 s. ISBN 80-7226-195

Graf č. 3: Křivka individuální nabídky práce

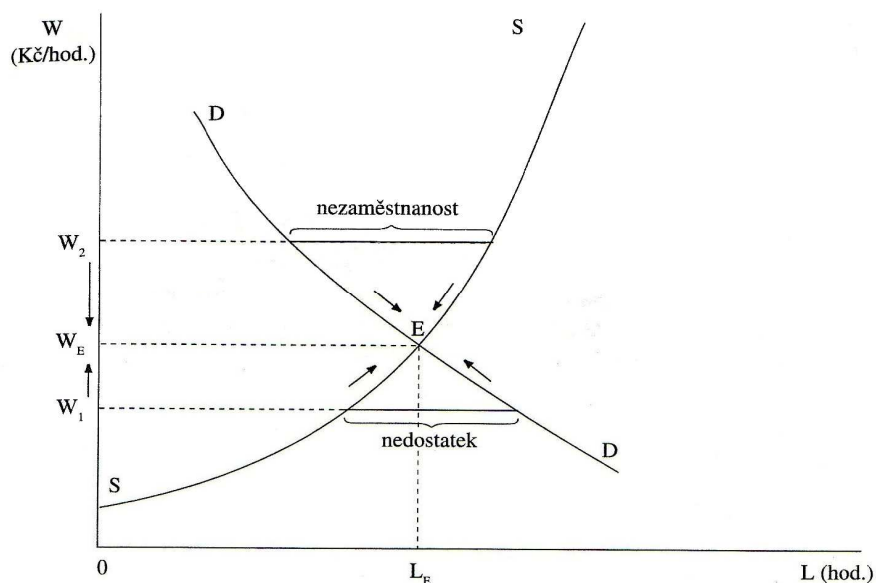

Zdroj: Buchta, M. *Mikroekonomie II*. 2. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. str. 144. ISBN 80-7194-813-6

2.1.3 Rovnováha na trhu práce

Rovnováha se na trhu práce vytváří interakcí nabídky a poptávky. Jak je vidět na následujícím grafu, rovnováha nastala v bodě E, kde se množství nabízené i poptávané práce rovná a zároveň se rovná mzda za nabízenou a poptávanou práci. Pokud se mzda vychýlí z rovnovážného bodu w_E vznikne tak nedostatek, nebo přebytek práce.

Graf č. 4: Rovnováha na trhu práce

Zdroj: Holman, R. *Ekonomie*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. str. 281. ISBN 80-7179-891-6

2.2 Trh práce v ČR

S přechodem od centrálně plánované ekonomiky k tržnímu hospodářství po roce 1989 se v České republice začala zvyšovat nezaměstnanost (před rokem 1989 existovala pouze plná zaměstnanost). Vláda musela začít tento problém nezaměstnanosti řešit, a tak došlo ke vzniku moderní politiky zaměstnanosti. Aby tato nová politika fungovala, musela být zabezpečena vznikem institucionálních a organizačních struktur.

S postupným zvyšováním nezaměstnanosti (hlavně ve 2. pol. 90.let) bylo nutné vytvořit novou koncepci politiky zaměstnanosti, která by byla v souladu se změněnými podmínkami na trhu práce. Tak byl v roce 1999 vytvořen Národní plán zaměstnanosti, který byl zpracován v souladu s cíli „Hospodářské strategie ČR pro vstup do Evropské unie“¹³.

Národní plán zaměstnanosti spočívá na čtyřech pilířích:

- podpora zaměstnatelnosti lidí,
- rozvoj malého a středního podnikání,
- podpora schopnosti podniků a jejich zaměstnanců přizpůsobit se změnám,
- podpora rovných příležitostí všech osob.

V posledních letech probíhá vývoj na trhu práce v důsledku těchto faktorů¹⁴:

- vliv demografického vývoje,
- restrukturalizace ekonomiky na makro i mikro úrovni,
- privatizace podniků,
- zapojení národní ekonomiky do světového trhu,
- disparita mezi hospodářským cyklem v ČR a evropskými ekonomikami,
- nízká cena práce,
- demotivující nastavení systému sociálních dávek,
- vysoká daňová zátěž práce,
- nedostačující poptávka po pracovní síle nepokrývá nabídku, která se přelévá zejména do nezaměstnanosti a předčasných důchodů.

¹³ *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2006 [cit. 2010-02-05]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/narodni_akcni_plan/narodniplan1999/narodniplanzamest >

¹⁴ *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2003 [cit. 2010-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/vyzkumnestudie/zprava.pdf>>

2.3 Státní politika zaměstnanosti

Snaží se o dosažení vyrovnanosti mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách, o produktivním využití zdrojů pracovních sil, o zabezpečení práva občanů na zaměstnání.

Státní politiku zaměstnanosti vytváří stát a podílejí se na ní další subjekty činné na trhu práce, zejména zaměstnavatelé a odborové organizace; při provádění státní politiky zaměstnanosti spolupracuje stát s dalšími subjekty činnými na trhu práce, zejména s územními samosprávnými celky, profesními organizacemi, sdruženími osob se zdravotním postižením a s organizacemi zaměstnavatelů. Státní správu v oblasti státní politiky zaměstnanosti v České republice vykonávají Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce¹⁵.

Základní právní předpisy o zaměstnanosti:

- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti,
- vyhláška MPSV č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti,
- vyhláška MPSV č. 519/2004 Sb., o rekvalifikaci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání a o rekvalifikaci zaměstnanců,
- nařízení vlády č. 515/2004 Sb., o hmotné podpoře na vytváření pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek.

2.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Součástí státní politiky zaměstnanosti je podpora zřizování nových pracovních míst poskytováním příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnávání uchazečů o zaměstnání, i uchazečům samotným. Jsou to tyto nástroje aktivní politiky zaměstnanosti (APZ)¹⁶:

- rekvalifikace,
- investiční pobídky,
- veřejně prospěšné práce,
- společensky účelná pracovní místa,

¹⁵ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, §2, odst. 2 a 3

¹⁶ *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2009 [cit. 2010-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>>

- příspěvek na zapracování,
- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

2.3.2 Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti (PPZ) pomáhá nezaměstnaným překlenout období, když jsou bez práce. PPZ spočívá ve vyplácení podpory v nezaměstnanosti. Účel podpory v nezaměstnanosti je v tom, že dočasně pomáhá zabezpečit životní podmínky osob bez zaměstnání. Výše této podpory by měla být taková, aby motivovala nezaměstnané k hledání nového zaměstnání (tzn. měla by být nižší než původní plat). Finanční prostředky jsou čerpány z pojištění na státní politiku zaměstnanosti (přispívají na ni jak zaměstnanci, tak i zaměstnavatelé).

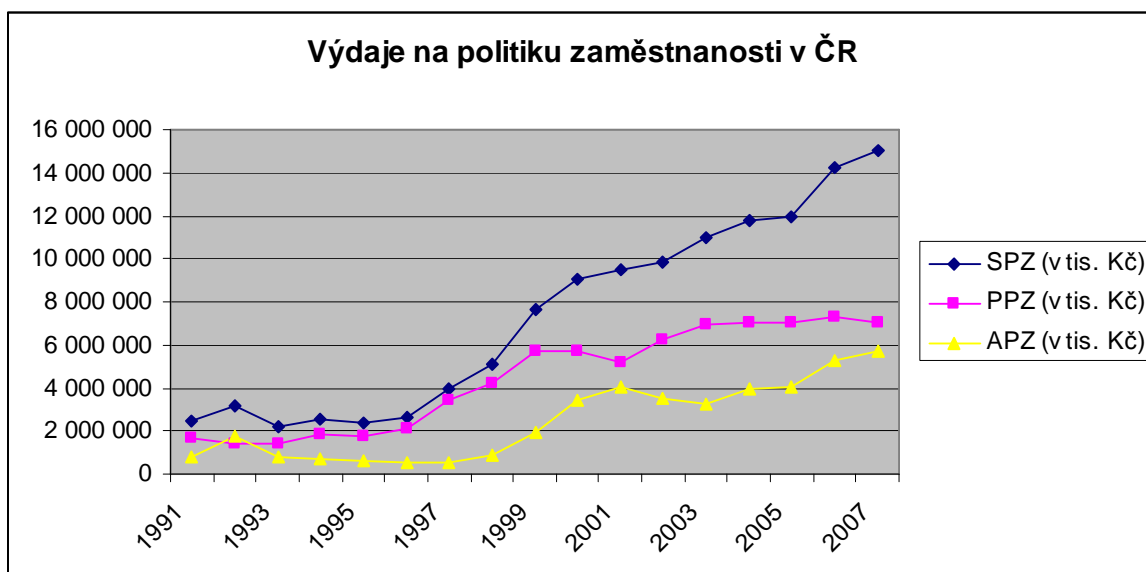
Mezi formy PPZ patří:

- systém pojištění v nezaměstnanosti – podpory v nezaměstnanosti, které pomáhají k vytváření sociálně přijatelných podmínek pro dočasně nezaměstnané,
- systém státní pomoci v nezaměstnanosti – systém dávek sociální pomoci.

2.3.3 Výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR

Na následujícím grafu je vidět, že výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR se od počátku 90. let prudce zvyšují. Zatímco v roce 1991 se výdaje pohybovaly okolo 2 miliard korun, v roce 2007 to už bylo více jak 15 miliard. Výdaje na PPZ jsou vždy daleko vyšší než výdaje na APZ.

Graf č. 5.: Výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR

Zdroj: *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2008 [cit. 2010-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje>>, *vlastní zpracování*

Podle nejnovějších informací MPSV byly výdaje na PPZ v roce 2009 dvakrát větší než v roce 2008. Zatímco v roce 2008 se nezaměstnaným vyplatilo 7,11 miliardy korun, v loňském roce to už bylo 15,08 miliardy korun¹⁷. Na tvorbu nových pracovních míst (APZ) se loni vyčerpalo pouze 7,69 miliardy korun, což znamená pokles oproti roku 2008 o 1,12 miliardy korun. Za prudkým nárůstem výdajů na podporu zaměstnanosti stojí rostoucí počet nezaměstnaných lidí. Na konci roku 2009 bylo množství lidí bez práce téměř o 187 000 větší a za leden a únor roku 2010 se počet nezaměstnaných zvedl o dalších 44 000. Podle odhadů MPSV by výdaje na PPZ měly dosáhnout výše 16,7 miliardy korun.

2.4 Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR

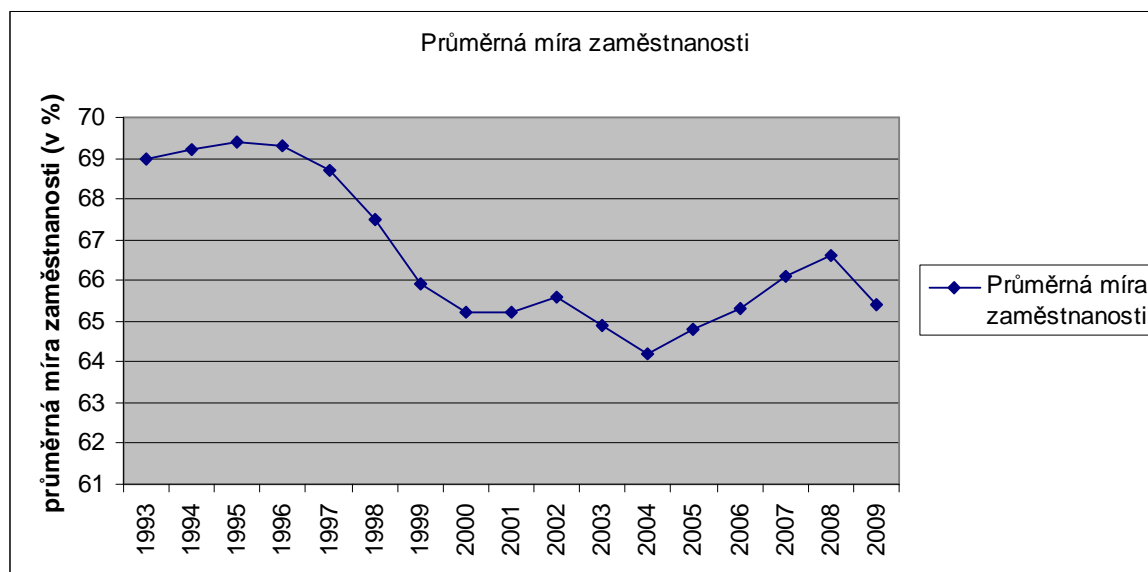
Zaměstnanost na českém trhu práce začala klesat již od počátku 90. let, kdy došlo ke změně z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Na počátku transformace se trh práce vyznačoval plnou zaměstnaností, což vedlo k neefektivnosti a nízké produktivitě práce. Díky politickým, sociálním a ekonomickým reformám právě na začátku 90. let došlo postupně k vytvoření fungujícího trhu, kde klesla zaměstnanost a došlo

¹⁷ *Finanční noviny – ekonomická server ČTK* [online]. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.financinovin.cz/kariera/zpravy/mpsv-vydaje-statu-na-nezamestnane-se-loni-zdvojnásobily/445580>>

k vytvoření nezaměstnanosti (která zde za centrálně plánované ekonomiky nebyla). Jak je vidět na následujícím grafu, v první polovině 90. let se míra zaměstnanosti¹⁸ udržuje okolo 69 %. Od roku 1995 až do roku 2004 se míra zaměstnanosti prakticky neustále snižovala (v tomto období klesla o 5,2 procentních bodů). K tomuto poklesu došlo v důsledku snižování počtu pracovních míst, ale také rostoucímu počtu obyvatel v produktivním věku (15 – 64 let). Podíl obyvatel v produktivním věku na obyvatelstvu celkem se zvýšil z 68 % v roce 1995 na 71 % v roce 2004¹⁹.

Od roku 2004 do roku 2008 se míra zaměstnanosti postupně zvyšovala z 64,2 % na 66,6 %. Od této doby dochází opět k postupnému snižování zaměstnanosti, díky probíhající ekonomické krizi. Ve 4. čtvrtletí roku 2009 dosahuje míra zaměstnanosti 65,3 % a ve srovnání se 4. čtvrtletím roku 2008 poklesla o 1,6 procentního bodu²⁰. Vývoj míry zaměstnanosti je vidět na následujícím grafu.

Graf č. 6.: Průměrná míra zaměstnanosti v ČR

Zdroj: Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-02-20]. Dostupný z WWW. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_cr>, vlastní zpracování

¹⁸ Podíl počtu osob s jedním nebo hlavním zaměstnáním ve skupině 15 – 64 letých.

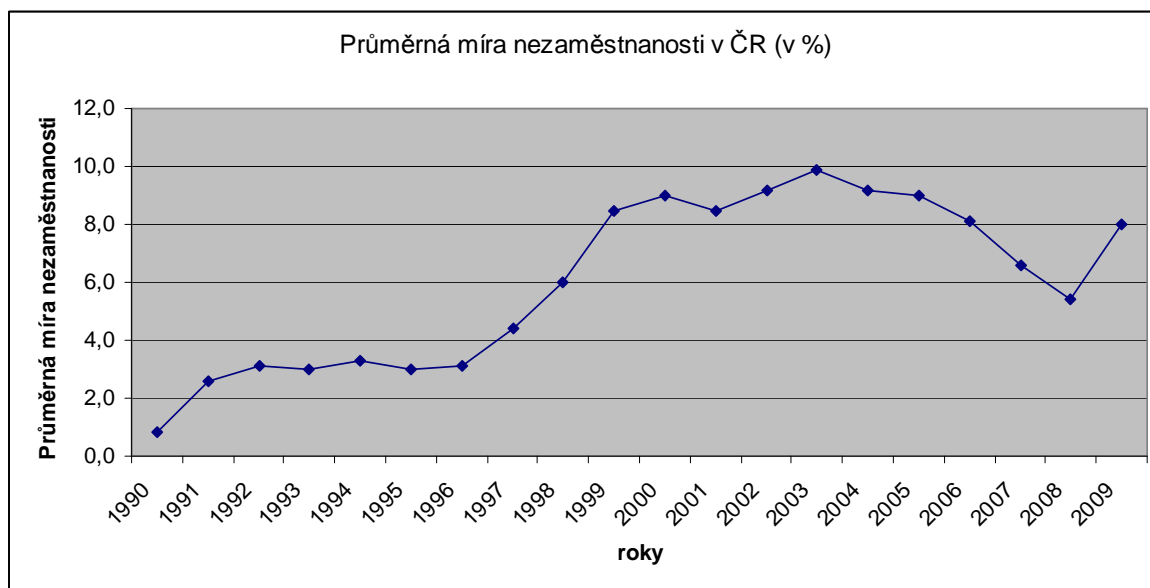
¹⁹ V EU se tento podíl pohybuje okolo 67 %. V ČR je tento vývoj v důsledku vysoké porodnosti v 70. a 80. letech 20. století. Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: Oeconomica, 2006. str. 114. ISBN 80-245-1149-5

²⁰ Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-zam>>

Po přechodu od centrálně plánované ekonomiky k tržnímu hospodářství nedošlo k dramatickému nárůstu nezaměstnanosti. Z trhu byly postupně vytlačováni zaměstnanci méně kvalifikovaní a s nižším pracovním úsilím. Registrovaná míra nezaměstnanosti se až do roku 1996 držela pod 4 %. Od roku 1997 se nezaměstnanost začala zvyšovat vlivem zpomalení tempa hospodářského růstu a celkového zhoršení makroekonomických ukazatelů. Také privatizující se podniky se postupně zbavovaly nadbytečných pracovníků. Snižoval se počet pracovních míst v tradičních odvětvích, z nichž celá řada zanikla a zároveň se vytvářela nová pracovní místa, na které nebyli občané kvalifikovaní. Jak je vidět na grafu č. 7., nezaměstnanost se zvyšovala až do roku 2004, kdy dosáhla svého maxima. Od tohoto roku se začíná snižovat i díky příznivému ekonomickému vývoji. V roce 2008 dosáhla míra nezaměstnanosti 5,45 %. Vlivem ekonomické krize, která vypukla v roce 2008, se tak nezaměstnanost v průběhu roku 2009 prudce zvyšovala a v současné době je 9,94 %²¹.

²¹ Míra registrované nezaměstnanosti k 28.2.2010 podle ČSÚ.

Graf č. 7.: Průměrná míra nezaměstnanosti²² v ČR

Zdroj: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/bullNo24.pdf>, vlastní zpracování

Následující tabulka ukazuje rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi muži a ženami. V každém roce je daleko větší než nezaměstnanost mužů.

Tabulka č. 1.: Míra nezaměstnanosti mužů a žen (v %)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Muži	2,4	2,6	2,3	2,4	3,3	4,8	7,3	7,9
Ženy	3,5	4,1	3,8	3,8	5,5	7,6	10,1	10,4
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Muži	7,5	8,1	8,7	8,0	7,6	6,8	5,4	4,4
Ženy	9,9	10,5	11,4	10,8	10,7	9,8	8,2	6,9

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 22* [online]. 2009 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B22-MPMc.pdf>>, vlastní zpracování

²² Míra registrované nezaměstnanosti byla podle původní metodiky počítána jako podíl, kde je v čitateli počet neumístěných uchazečů o zaměstnání, kteří jsou registrovaní na úřadech práce a ve jmenovateli je pracovní síla. Ale od 3. čtvrtletí 2004 došlo ke změně výpočtu. V čitateli je počet tzv. dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání (včetně občanů ČR a občanů EU/EHP), jsou to evidovaní nezaměstnaní ke konci období, kteří mohou ihned nastoupit do zaměstnání a ve jmenovateli je pracovní síla z VŠPS + počet zaměstnaných občanů EU/EHP + počet pracujících cizinců ze třetích zemí s platným povolením k zaměstnání či živnostenským oprávněním + počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání (vše klouzavý roční průměr). Podle původní metodiky by míra registrované nezaměstnanosti vycházela vyšší než podle stávající metodiky (např. v roce 2004 podle původní metodiky byla míra nezaměstnanosti 10,24 %, ale podle stávající 9,19 %). *BusinessInfo.cz – Oficiální portál po podnikání a export* [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr/1000431/49089/#miraregnezam>>

2.5 Tvorba nových pracovních míst

Tvorba nových pracovních míst je jedním z velmi důležitých nástrojů při zvyšování zaměstnanosti (resp. snižování nezaměstnanosti). V letech 2004 až 2007 se nová pracovní místa vytvářela především díky programu, který vyhlásilo MPSV „Program pro podporu tvorby nových pracovních míst v regionech postižených nezaměstnaností“. Cílem bylo vytvořit nová pracovní místa v regionech ČR, které byly nejvíce zasáhnuté nezaměstnaností. Podpora těchto projektů měla nejvíce směřovat do zpracovatelského průmyslu a do strategických služeb. Byl určen pro zaměstnavatele, který se po dohodě s MPSV zavázali k vytvoření 10 pracovních míst v regionech, kde byla míra nezaměstnanosti nad 14 %. Byl zaměřen na podporu méně náročných výrob a služeb.

V současné době se nová pracovní místa vyvíjejí především díky programu „Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost“, který poskytuje Evropský sociální fond (ESF). Tento program byl vyhlášen na programové období 2007 – 2013 a je využíván jako hlavní nástroj pro zvyšování zaměstnanosti, zvýšení konkurenceschopnosti pracovníků a sociální začleňování v ČR.

Mezi hlavní cíle Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost patří²³:

- zvýšení zaměstnanosti v ČR na úroveň patnácti nejlepších zemí EU, předcházení nezaměstnanosti prostřednictvím podpory investic do lidských zdrojů ze strany podniků a organizací, rozvoj odborných znalostí, kvalifikace a kompetence zaměstnanců a zaměstnavatelů a rozšiřování možností pro uplatnění pružnějších forem zaměstnávání,
- zlepšení přístupu k zaměstnávání a trvalé začlenění osob hledajících zaměstnání a prevence nezaměstnanosti,
- posílení integrace osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučeným,
- posílení mezinárodní spolupráce v oblasti rozvoje lidských zdrojů a zaměstnanosti.

²³ Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2007 [2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4449>>

3 Analýza pracovního trhu EU

3.1 Bílá kniha²⁴

Byla vytvořena a přijata Evropským společenstvím v roce 1993. Touto knihou se mají řídit vyspělé země Evropy v oblasti ekonomického růstu a zaměstnanosti. Osmá kapitola je nazvána „Promítnout růst do pracovních příležitostí“. Hlavní myšlenkou zde je, aby v budoucnu došlo ke spojení ekonomického růstu a intenzivnějších forem zaměstnanosti. Také by mělo dojít k mnoha změnám např. změna struktury pracovního trhu, změny ve struktuře zdanění, nové vztahy a formy sociální participace. Z toho plyne, že EU by v první řadě měla investovat do lidského kapitálu a nových ekonomických aktivit, protože pracovní trh nemůže sám vyřešit problémy, které se na něm dějí (zaměstnanost, nezaměstnanost, nová pracovní místa, atd.).

Důraz je kladen spíše na zvyšování zaměstnanosti než na snižování nezaměstnanosti. Došlo k vytvoření mnoha schémat na zvyšování zaměstnanosti, zlepšování výcviku pro nezaměstnané a používání pobídek pro zaměstnávání specifických skupin nezaměstnaných. Avšak nedošlo k přizpůsobení legislativního a finančního prostředí. Také institucionální orgány zůstaly téměř nezměněny.

Hlavním zájmem EU je už od počátku jejího založení ekonomická spolupráce mezi členskými státy. Proto se rozvíjí i spolupráce na trhu práce a v oblasti zaměstnávání. EU se snaží dosáhnout rovnováhy mezi jednotlivými členskými státy. Rozvoj politik EU a spolupráce v oblasti zaměstnání a sociálního zabezpečení je nutný pro udržení principu rovných příležitostí.

V oblasti rovných příležitostí v zaměstnání můžeme najít tyto základní principy²⁵:

- rovná odměna za stejnou práci, a to i ve smyslu práce stejné hodnoty,
- dodržení rovnosti příležitostí v rámci systémů hodnocení,
- právo na rovné zacházení na pracovišti (rovnost k přístupu k zaměstnání, odborné přípravě, služebnímu postupu, pracovních podmínkách).

²⁴ Bílá kniha má pro členské státy EU pouze doporučující povahu, je nezávazným dokumentem.

²⁵ *Občanská společnost* [online]. 2008 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=rj--1-236374>>

3.2 Politika zaměstnanosti EU

Evropská strategie zaměstnanosti byla vytvořena na pomoc pro členské státy při zvládnutí nezaměstnanosti a zvyšování zaměstnanosti²⁶. Cíle a politiky jsou nejdříve formulovány na unijní úrovni, praktické naplňování těchto politik pak záleží na každém členském státu. Evropská strategie zaměstnanosti klade důraz na celoživotní přístup k práci (tzn. aby se zaměstnanosti účastnily všechny věkové kategorie, aktivní začlenění osob, které byly dříve z trhu práce vyloučeny, přizpůsobivost zaměstnanců i zaměstnavatelů novému ekonomickému prostředí) a zlepšení systému sociální ochrany (sociální systémy by měly motivovat k návratu na trh práce a ne ke zvyšování nezaměstnanosti).

Tato strategie je založena na pěti zásadních principech²⁷:

- subsidiarita,
- konvergence,
- vzájemné učení (výměna informací mezi EU a členskými státy a naopak),
- integrovaný přístup (reformy v politice zaměstnanosti musí zasahovat i do politik daňových, sociálních, regionálních a podnikových),
- řízení podle stanovených cílů.

3.3 Lisabonská strategie

Byla přijata Evropskou radou na jaře roku 2000 a rozvržena na období 2000 – 2010. Cíl Lisabonské strategie byl přijat v tomto znění:

„Stát se co nejvíce konkurenceschopnou a dynamickou ekonomikou světa založenou na znalostech, která je schopná trvale udržitelného rozvoje a nabízí stále více lepších pracovních příležitostí a větší sociální soudržnost.“²⁸

Představuje určitý postup pro komplexní hospodářskou, sociální a enviromentální obnovu EU. Nejde zde pouze jen o ekonomický záměr, ale také o sociální otázky týkající se zaměstnanosti, zdokonalení sociální soudržnosti a ekologické udržitelnosti. Tato strategie byla formulována tak, aby se zvýšila výkonnost EU a nebyla přitom porušena sociální soudržnost a nedošlo ke znehodnocování životního prostředí. Všechna tato

²⁶ Tato strategie byla vytvořena v roce 1997 na zasedání v Amsterdamu a v roce 2000 byla včleněna do Lisabonské smlouvy. Od roku 2005 je označována jako „Strategie pro růst a pracovní místa“.

²⁷ Euroskop.cz – *Věcně o Evropě* [online]. 2008 [cit. 2010-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/688/sekce/zamestnanost/>>

²⁸ Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: Oeconomica, 2006. str. 60 ISBN 80-245-1149-5

opatření mají vést ke zvýšení konkurenceschopnosti a vytváření nových pracovních míst. Lisabonská strategie byla podrobně rozpracována na zasedání Evropské rady v Lisabonu a pravidelně vyhodnocována na každoročních jarních zasedáních a postupně rozšiřována o nová opatření.

Mezi hlavní prvky Lisabonské strategie patří:

- informační společnost pro všechny,
- vytvoření evropského výzkumného prostoru,
- odstranění překážek pro podnikání, zejména pro malé a střední podniky,
- ekonomická reforma spojená s dokončováním vnitřního trhu,
- vytvoření integrovaných finančních trhů,
- lepší koordinace makroekonomických politik,
- aktivní politika zaměstnanosti,
- modernizace evropského sociálního modelu,
- udržitelný rozvoj a kvalita života.

Všechny tyto hlavní prvky se rozdělují do třech skupin (třech pilířů): ekonomické, sociální a enviromentální. Vzhledem k zaměření a rozsahu mé práce se dále budu věnovat pouze oblasti spadající do sociálního pilíře lisabonské strategie, kterým je aktivní politika zaměstnanosti.

3.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti podle Lisabonské strategie²⁹

Vysoká hladina nezaměstnanosti je jednou ze slabín EU. Podle Evropské komise bylo v roce 2000 přibližně 10 % ekonomicky aktivního obyvatelstva bez práce (což představuje asi 15 milionů osob). Pokud by se všem členským státům podařilo dosáhnout zaměstnanosti na úrovni nejlepších evropských států a USA, bylo by možné zaměstnat 30 milionů osob a tím plně využít pracovní potenciál EU.

²⁹ *Evropská komise – Evropská unie v České republice* [online]. 2009 [cit. 2010-03-20]. Dostupný z WWW: < http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm >

Hlavní problémy na trhu práce členských zemí jsou:

- v zemích EU pracuje pouze polovina žen,
- členské země EU mají mnohem nižší podíl zaměstnanosti ve službách v porovnání s USA,
- velké rozdíly v nezaměstnanosti ve členských zemích,
- vysoká dlouhodobá nezaměstnanost,
- málo kvalifikovaných zaměstnanců v oblasti informačních technologií,
- velmi vysoká míra nezaměstnanosti ve věkové skupině 55 – 65 let.

Hlavním cílem Lisabonské strategie je posílení aktivních a preventivních opatření politiky zaměstnanosti, přimět nezaměstnané, aby aktivně hledali práci a následně si ji udrželi. Výsledky, které byly dosaženy na konci 90. let byly použity ke stanovení určitých kvantitativních cílů pro plánovanou míru zaměstnanosti v roce 2010. V roce 2001 byly doplněny na zasedání ve Stockholmu o průběžné cíle stanovené pro rok 2005. Tyto cíle jsou zaměřeny na obecnou míru zaměstnanosti, zaměstnanost žen a zaměstnanost starších pracovníků. Následující tabulka uvádí přehled stanovených cílů.

Tabulka č. 2.: Stanovené cíle pro rok 2005 a 2010: ukazatel míry zaměstnanosti v % (průměr za EU, porovnání s rokem 1999)

Rok	Celkem	Ženy	Starší pracovníci (55-64)
1999 (výchozí rok)	62	52	37
2005	67	57	-
2010	70	60	50

Zdroj: Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: Oeconomica, 2006. str. 62. ISBN 80-245-1149-5

3.3.2 Hlavní směry zaměstnanosti vytvořené v roce 2003

V roce 2003 byly Evropskou radou přijaty nové (revidované) směry Evropské strategie zaměstnanosti. Jejich úkolem je vytvoření více a lepších pracovních míst díky plné zaměstnanosti, zlepšování kvality a produktivity práce a posilování sociální soudržnosti a začleňování. **K dosažení těchto cílů bylo stanoveny následující priority³⁰:**

- rozvoj aktivních a preventivních opatření politiky zaměstnanosti,
- tvorba pracovních míst a podnikání,

³⁰ Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: Oeconomica, 2006. str. 68. ISBN 80-245-1149-5

- posilování adaptability a mobility na trhu práce,
- podpora rozvoje lidských zdrojů,
- zvyšování nabídky na trhu práce a podpora aktivního stárnutí,
- rovnost mužů a žen,
- podpora integrace osob znevýhodněných na trhu práce a boj proti jejich diskriminaci,
- motivace lidí k zaměstnání,
- transformace nelegální práce na práci legální,
- odstranění regionálních nerovností v úrovni zaměstnanosti a nezaměstnanosti.

3.3.3 Průběžné výsledky Lisabonské strategie

Lisabonská strategie byla přijata v době, kdy EU dosahovala velmi pozitivních ekonomických výsledků (např. tvorba pracovních míst, nízká inflace atd.) a díky tomu přispěla k optimistickému očekávání. Avšak již v prvních letech se nepodařilo plány naplňovat, jelikož nedošlo k předpokládanému ekonomickému růstu a díky tomu se nepodařilo vytvořit dostatečný počet pracovních míst a růst zaměstnanosti byl velice nízký. Cílem Lisabonské strategie bylo, aby míra zaměstnanosti v roce 2005 dosahovala 67 %. Skutečná míra však dosáhla pouhých 64 %³¹, tím nedošlo ke splnění průběžného cíle. Vývoj míry zaměstnanosti i nezaměstnanosti byl velmi ovlivněn vstupem nových členů do EU. Původních 15 zemí dosahuje lepších výsledků než nově přistoupené země. Mezi členskými zeměmi jsou v oblasti zaměstnanosti značné rozdíly a některým zemím se tak podařilo dosáhnout stanovených cílů³². Vývoj míry zaměstnanosti v letech 2000 – 2005 je uveden v tabulce č. 3.

³¹ *European Commission - Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/main_tables>

³² Mezi členské země, kterým se podařilo splnit průběžný cíl v roce 2005 patří: Dánsko 75,9 %, Nizozemí 73,2 %, Švédsko 72,3 %, Velká Británie 71,7 %, Rakousko 68,6 %, Kypr 68,5 %, Finsko 68,4 %, Irsko 67,6 % a Portugalsko 67,5 %. Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: Oeconomica, 2006. str. 80. ISBN 80-245-1149-5

Tabulka č. 3.: Vývoj zaměstnanosti v EU v letech 2000 – 2005 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Cíl 2005	Cíl 2010
Míra zaměstnanosti - EU 25	62,4	62,8	62,8	63,0	63,4	64,0	67,0	70,0
Míra zaměstnanosti - EU 15	63,4	64,1	64,2	64,5	64,9	65,4	67,0	70,0

Zdroj: *European Comision - Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsiem010&language=en>>, *vlastní zpracování*

Dalším cílem Lisabonské strategie bylo zvýšit zaměstnanost žen a starších pracovníků. Původních patnáct zemí překročilo v průměru zaměstnanost, která byla stanovená jako průběžný cíl pro rok 2005. Průběžný cíl splnilo deset z původních členských zemí a pět nových členských zemí. Pro zaměstnanost starších pracovníků nebyl stanoven průběžný cíl, ale došlo k výraznému růstu míry zaměstnanosti z 36,6 % v roce 2000 na 42,6 % v roce 2005 (viz. tabulka č. 4.).

Tabulka č. 4.: Vývoj zaměstnanosti žen a starších pracovníků v EU (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Cíl 2005	Cíl 2010
Ženy EU - 25	53,6	54,3	54,7	55,2	55,8	56,6	57,0	60,0
Ženy EU - 15	54,1	55,0	55,6	56,2	57,0	57,8	57,0	60,0
Starší pracovníci EU - 25	36,6	37,5	38,7	40,3	41,0	42,6		50,0
Starší pracovníci EU - 15	37,8	38,8	40,2	41,7	42,6	44,2		50,0

Zdroj: *European Commission - Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsiem010&language=en>>, *vlastní zpracování*

EU nesplnila průběžné cíle, které byly stanoveny v Lisabonské strategii. Lepších výsledků však dosáhly původní členské země, kterým se podařilo splnit cíl v oblasti zaměstnanosti žen.

3.3.4 Revize cílů Lisabonské strategie

Na zasedání Evropské rady v Bruselu na jaře roku 2005 došlo k průběžnému vyhodnocení Lisabonské strategie. Výsledky, kterých bylo dosaženo byly označeny jako zklamání a byly velmi zkritizovány. Cíle byly označeny za velmi ambiciózní a postup ekonomiky za velmi pomalý. Díky tomu se staly východiskem pro změnu této strategie a byl schválen tzv. „Nový začátek Lisabonské strategie“.

V rámci revidované strategie zaměstnanosti byly stanoveny tyto nové úkoly³³:

- každé nezaměstnané osobě nabídnout „nový“ start, u mládeže v průběhu šesti měsíců trvání nezaměstnanosti, u dospělých v průběhu dvanácti měsíců nezaměstnanosti, a to formou odborné přípravy, rekvalifikace, pracovní praxe apod.,
- do roku 2010 zapojit 25 % dlouhodobě nezaměstnaných do programu aktivních opatření trhu práce formou odborné přípravy, rekvalifikace, pracovní praxe aj.,
- každému, kdo hledá zaměstnání v rámci EU, zajistit, aby měl přístup k informacím o všech volných pracovních místech nabízených službami zaměstnanosti všech členských států,
- do roku 2010 zvýšit průměrný věk odchodu do důchodu v EU o pět let (ve srovnání s 59,9 lety v roce 2001),
- do roku 2010 zajistit předškolní péči nejméně 90 % dětí ve věku od 3 let do věku povinné školní docházky a pro nejméně 33 % dětí ve věku do 3 let,
- do roku 2010 zajistit, aby průměrná míra mladých lidí předčasně opouštějících školu nepřesáhla v EU 10 %,
- do roku 2010 zajistit, aby nejméně 85 % mladých lidí ve věku do 22 let v EU mělo ukončené vyšší střední vzdělání,
- do roku 2010 zajistit, aby průměrná míra účasti na celoživotním učení dosáhla v EU nejméně 12,5 % obyvatelstva v produktivním věku.

3.3.5 Současné výsledky

V současné době se nepočítá s dodržením stanovených cílů Lisabonské strategie. Díky finanční krizi, která vypukla v roce 2008, se míra zaměstnanosti EU snížila. V roce 2008 činila míra zaměstnanosti EU – 27 65,9 % a v roce 2009³⁴ klesla na 64,7 % (pokles činil 1,2 %). Všechna tato čísla jsou uvedena v následující tabulce. I pro rok 2010 se počítá s klesající tendencí míry zaměstnanosti a tím pádem nedojde ke splnění cílů Lisabonské strategie. I díky neúspěchu Lisabonské strategie byla na začátku března letošního roku představena nová strategie, která je zaměřena na užší a konkrétní cíle a je označována jako „Evropa 2020“.

³³ Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: Oeconomica, 2006. str. 89-90 ISBN 80-245-1149-5

³⁴ Do roku 2009 jsou započítávány výsledky pouze ze třech čtvrtletí, jelikož výsledky na poslední čtvrtletí ještě nebyly dostupné.

Tabulka č. 5.: Vývoj míry zaměstnanosti v EU v letech 2005 – 2010 (v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	Cíl 2010
Míra zaměstnanosti EU - 27	63,5	64,5	65,4	65,9	64,7	70,0
Míra zaměstnanosti EU - 15	65,4	66,2	66,9	67,3		70,0
Ženy EU - 27	56,3	57,3	58,3	59,1	58,6	60,0
Ženy EU - 15	57,8	58,7	59,7	60,4		60,0
Starší pracovníci EU 27	42,3	43,5	44,6	45,6		50,0
Starší pracovníci EU 15	44,2	45,3	46,5	47,4		50,0

Zdroj: *European Commission - Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupný z WWW:<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/main_tables>, *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupný z WWW:<<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=703&furtherNews=yes>>, *vlastní zpracování*

3.4 Evropa 2020

Tato nová strategie bude zaměřena na snížení míry nezaměstnanosti, lepší spolupráci mezi hospodářskými politikami a důraznější dodržování závazných pravidel. Státům, které nebudou strategii dodržovat, budou udělovány sankce. Naopak státy, které nebudou mít s dodržováním strategie problémy, by měly být odměněny různými pobídkami. Poskytování finančních prostředků EU by mělo být v souladu s dodržováním právě této strategie. Obsahuje méně cílů, které jsou však stručnější a jasnější než v Lisabonské strategii. Tato nová strategie představuje vizi na příští desetiletí pro evropské sociálně-tržní hospodářství a spočívá ve třech vzájemně propojených prioritních oblastech³⁵:

- posílení inovací a znalostí,
- podpora zelené, na zdroje šetrné ekonomiky,
- dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti.

³⁵ *Stálé zastoupení ČR při Evropské unii* [online]. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW:<http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/evropska_unie/strategie_evropa_2020/uvod_ke_strategii_evrropa_2020.html>

Hodnocení těchto oblastí vychází z pěti hlavních cílů stanovených na úrovni EU, které by měly členské státy převést do cílů vnitrostátních³⁶:

- 75 % obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let by mělo být zaměstnáno,
- 3 % HDP EU by měla být investována do výzkumu a vývoje,
- v oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo tzv. cílů „20-20-20“³⁷,
- podíl dětí, které předčasně ukončí školní docházku, by měl být pod hranicí 10 % a nejméně 40 % mladší generace by mělo mít vysokoškolské vzdělání,
- počet osob ohrožených chudobou by měl klesnout o 20 milionů.

3.5 Přechodné období na volný pohyb pracovníků³⁸

Při přistoupení nových členů do EU k 1.5. 2004 si někteří původní členové ponechali právo regulovat svůj pracovní trh ze strachu před přílivem množství nových pracovních sil z nových členských zemí. K prvnímu přehodnocování tohoto přechodného období došlo v termínu do 30.4. 2006. Po tomto datu se postupně otevíraly pracovní trhy dalších zemí. Poslední otevírání pracovních trhů proběhlo k 30.4. 2009. Pokud původní státy chtějí toho opatření prodloužit, mohou tak naposledy učinit, ale maximálně do konce dubna 2011. Tohoto opatření je možné využít pokud se daná země obává o stabilitu svého pracovního trhu kvůli masivnímu přílivu pracovníků z nových členských zemí.

Jestliže nějaký ze členských států EU (ale také státy EHP a Švýcarsko) uplatňuje vůči ČR toto přechodné období týkající se volného pohybu pracovníků, nevyplývá z toho, že by pracovníci z ČR nesměli v dané zemi pracovat vůbec, ale musí zažádat o pracovní povolení na místním úřadu práce. Každý stát má jinou legislativní úpravu pro vydávání pracovního povolení. V současnosti existují už jen dva státy, které si ponechaly vůči ČR toto právo na přechodné omezení volného pohybu pracovních sil. Je jimi Rakousko a Německo³⁹. Nové členské státy, které přistoupily do EU k 1.4. 2004 a následně k 1.1. 2007 vůči sobě nezavedly žádná přechodná omezující opatření. Jistou výjimku tvoří Malta, pracovní trh pro členské země otevřela, ale pro potřeby evidence zaměstnanců na svém

³⁶ *Evropa – Portál Evropské unie* [online]. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/225&format=HTML&aged=0&language=C&guiLanguage=en>>

³⁷ Snížení emisí CO₂ o 20 %, zvýšení energetické účinnosti o 20 % a nárůst používání obnovitelných zdrojů také o 20 %.

³⁸ *Euroskop.cz – Věcně o Evropě* [online]. 2005 [cit. 2010-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/617/sekce/prechodne-obdobi-na-volny-pohyb-pracovniku/>>

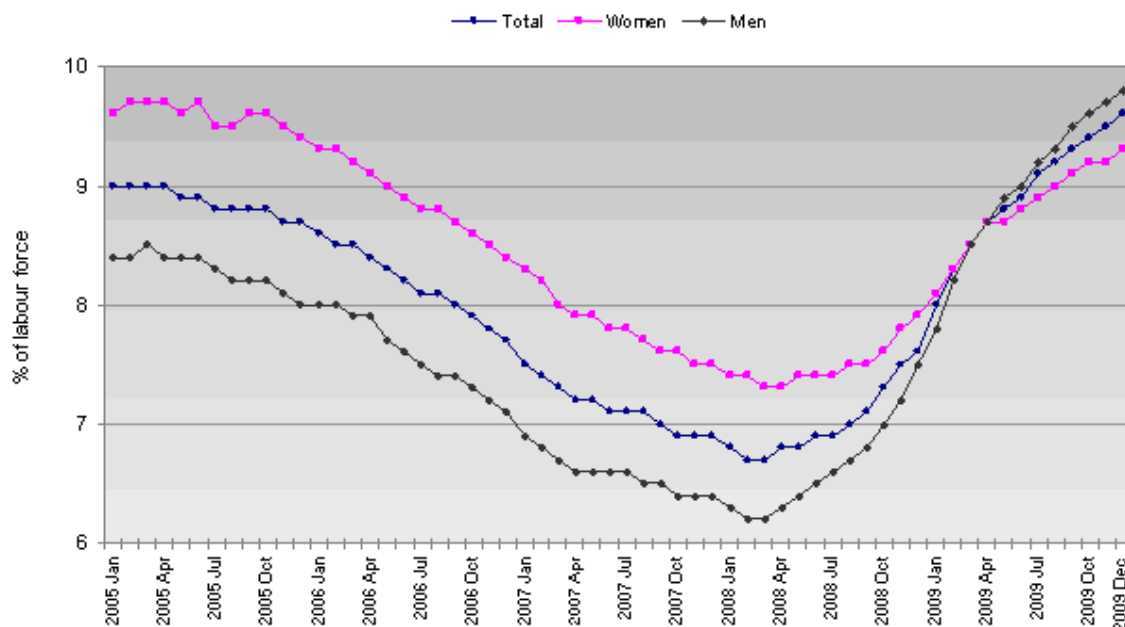
³⁹ Také země EHP a Švýcarsko si toto právo ponechali a občané ČR musí žádat o pracovní povolení. Výjimku zde tvoří Island, který svůj pracovní trh otevřel již 4. 4. 2006.

území se o pracovní povolení žádat musí. Tato povolení jsou vydávána každému pouze na základě žádosti zaměstnavatele. Tabulka seznamu zemí s daty, kdy byl ČR povolen vstup na jednotlivé pracovní trhy je uvedena v příloze A.

3.6 Současný stav pracovního trhu EU

Evropský pracovní trh neustále pocítuje dopady ekonomické krize. Zaměstnanost zde začala klesat ke konci roku 2008 a největší vlna ztrát zaměstnání přišla na začátku roku 2009. Ke konci roku 2009 bylo v porovnání s předchozím rokem o 4,7 milionů obyvatel více nezaměstnaných. Tato krize dopadla především na muže, mladé lidi a osoby s nízkou kvalifikací. Od jara 2008 tvoří muži až dvě třetiny nezaměstnaných. Důvodem je, že se nejvíce propouštělo v sektorech, které jsou bližší mužům např. stavebnictví a průmysl. Nezaměstnanost mužů stoupla ze 6,2 % v březnu 2008 na 9,8 % v prosinci 2008, zatímco nezaměstnanost žen se zvýšila „jen“ z 7,3 % na 9,3 %. Celá tato situace je znázorněna na následujícím grafu.

Graf č. 8.: Míra nezaměstnanosti v EU

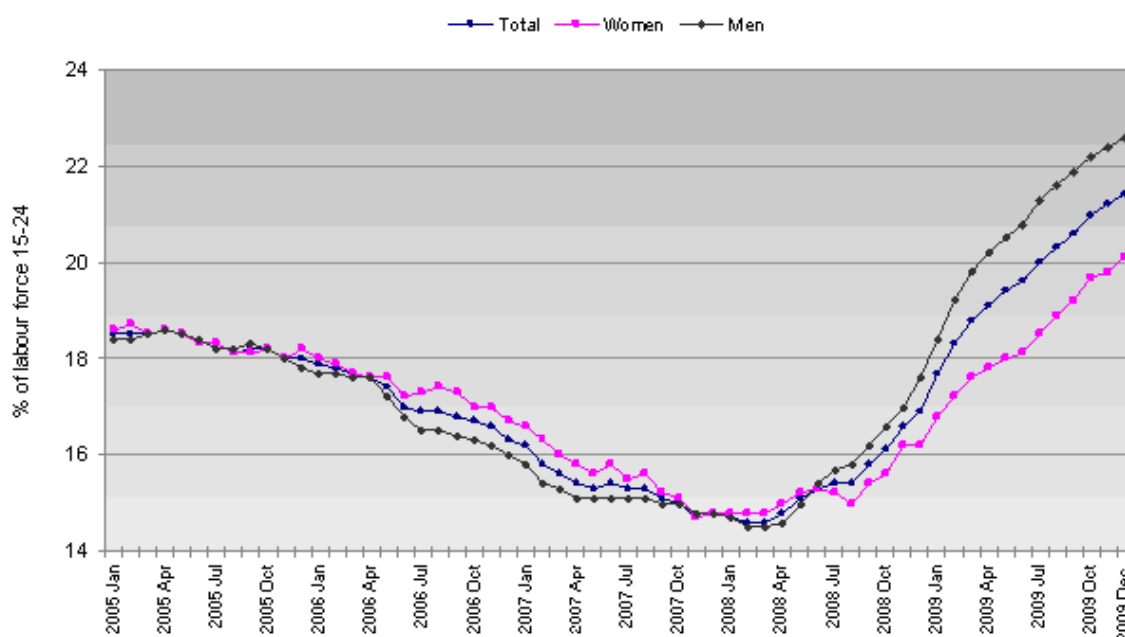

Source: Eurostat, Series on unemployment. Data seasonally adjusted.

Zdroj: *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2010-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=703&furtherNews=yes>>

Ekonomická krize dopadla i na mladé lidi ve věku 15 až 24 let. Jejich nezaměstnanost je i za normální situace na trhu daleko větší než nezaměstnanost ostatních. Začala stoupat ve druhé polovině roku 2008, kde se pohybovala okolo 14,5 % a na konci roku 2009 to již bylo 21,4 %. Stejně jako u předchozího situace i zde platí, že nezaměstnanost mužů je vyšší než nezaměstnanost žen. Tyto údaje jsou viditelné na grafu č. 9.

Graf č. 9: Míra nezaměstnanosti mladých lidí v EU

Source: Eurostat, Series on unemployment. Data seasonally adjusted.

Zdroj: European Commission [online]. 2010 [cit. 2010-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=703&furtherNews=yes>>

V jednotlivých členských zemích se míra nezaměstnanosti vyvíjela různým způsobem. Ve většině zemí stále ještě roste a v některých zemích se začíná stabilizovat, nebo dokonce klesat. Největší míry nezaměstnanosti dosahovali na konci roku 2009 pobaltské státy Litva 22,8 %, Lotyšsko a Estonsko okolo 15 % a také Slovensko a Irsko okolo 13 %. Oproti tomu nejnižší míry nezaměstnanosti dosáhlo Rakousko 5,4 % a Nizozemí 4 %. Změny v míře nezaměstnanosti v jednotlivých členských zemích na konci roku 2009 oproti roku 2008 jsou uvedeny v příloze B a míra nezaměstnanosti v EU v prosinci 2009 v příloze C.

4 Pracovní migrace před vstupem ČR do EU

4.1 Migrace v ČR

Česká republika prošla v minulosti řadou etap, které přinesly četné vlny migrací. Tyto migrace byly způsobeny různými faktory (náboženství, změna politické moci, kultura, národnostní střety, 1. a 2. světová válka, státní uspořádání apod.). Od roku 1948 uplatňoval komunistický režim v Česku (tehdy Československo) velmi restriktivní migrační politiku. Tím byl volný pohyb občanů přes hranice velmi omezen. Migrační toky v zemi byly velmi specifické, existovala zde velmi významná nelegální emigrace občanů České republiky, avšak bez možnosti návratu. Imigrační toky byly velmi omezené. Vztahovaly se především pouze na občany ostatních socialistických zemí. Jednalo se hlavně o dočasné studenty, učně a pracovníky hlavně z Polska, Vietnamu, Maďarska, Kuby, Mongolska, Angoly a Koreje, kteří u nás získávali především vzdělání a pracovní zkušenosti. Také v Československu po určitou dobu pomáhaly zaplňovat mezery na trhu práce (především potravinářství, textilní průmysl, zemědělství, obuvnictví, strojírenství atd.). Během let se počet těchto pracovníků vyšplhal až na 60 000⁴⁰. Po revoluci skončila platnost téměř všem pracovníkům a musely opustit Českou republiku. Pouze zlomek těchto pracovníků mohl v zemi zůstat a nadále zde pracovat. Hlavně občané z Vietnamu dokázali využít získaných zkušeností a postupně zde budovali silnou imigrační komunitu.

Po roce 1990 už byl možný obousměrný proces migrace. Velmi významnou migrací z demokratického Československa byl odchod sovětských okupačních sil v letech 1990 – 1991. V této době odešlo přes 100 tisíc lidí. V pozdějších letech odešla i velká část mladších lidí německé národnosti do Německa. Do obnoveného demokratického státu se začal vracet i ti, kteří utekli před komunistickým režimem. Začal růst i počet příslušníků zahraniční obchodní komunity, zejména v Praze, kteří sem přijeli hledat nové příležitosti. Do Československa také směřovali váleční uprchlíci ze zemí bývalé Jugoslávie. Česko se velmi rychle stalo imigrační i tranzitní zemí a jelikož jsme neměli žádné zkušenosti se zvládáním migrantů a integrací těchto migrantů, byla zde stanovena velmi liberální migrační politika. Výhodná poloha země ve středu Evropy znamenala, příliv mnoha nelegálních migrantů, kteří se přes Česko snažili dostat dále na západ.

⁴⁰ Drbohlav, D. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1552-3

4.2 Migrace mezi ČR a SR

Po rozpadu Československa se z vnitřní migrace stala migrace mezinárodní. I nadále dochází k přesunům mezi ČR a SR, ale tyto přesuny jsou menší než bývaly. Současným motivem migrace je vzdělání, kvalifikovaná pracovní příležitost a lépe placená manuální práce. K tradičním migrantům patří i slovenští vysokoškolští studenti, kteří mohou na českých vysokých školách studovat bez poplatků. Počet slovenských studentů v Česku mnohonásobně převyšoval počet českých studentů na Slovensku⁴¹. Asi 70 % studentů se rozhodne v ČR nadále zůstat a pracovat zde, tím získáváme ze Slovenska intelektuální potenciál. V této době patřilo Slovensko k významným zdrojům migrace do ČR. Hlavně lepší ekonomická a sociální situace v ČR⁴², velmi podobný jazyk, blízkost kultury a společná historie dělají z ČR příhodné místo pro migraci Slováků.

V následující tabulce můžeme vidět, že počet občanů ČR registrovaných na úřadech práce (ÚP) na Slovensku v roce 1993 byl pouze 1439 lidí, zatímco počet občanů SR registrovaných na ÚP v ČR byl mnohonásobně větší (23367 lidí). Tento rozdíl se v průběhu let ještě dále zvětšoval. Např. v roce 1997 došlo k nárůstu občanů ČR na Slovensku o 19 procentních bodů, oproti tomu nárůst Slováků v ČR byl téměř o 200 procentních bodů.

⁴¹ V roce 2002 v ČR studovalo okolo 4000 slovenských studentů, zatímco na Slovensku ve stejné době studovalo pouze 300 českých studentů. *Migrace v rozšířené Evropě*. Praha: British Council, 2002. ISBN 80-238-9199-5

⁴² Ekonomickou a sociální situaci můžeme měřit podle mnoha ukazatelů. Důležitým měřítkem je míra nezaměstnanosti, která byla v roce 2002 v ČR přibližně 8,6 % a na Slovensku 19,4 %. *Migrace v rozšířené Evropě*. Praha: British Council, 2002. ISBN 80-238-9199-5

Tabulka č. 6.: Vývoj počtu občanů ČR na Slovensku a občanů SR v Česku

rok	počet občanů ČR registrovaných na ÚP na Slovensku	počet občanů SR registrovaných v ČR
1993	1439	23367
1994	1198	39209
1995	1179	59323
1996	1499	72244
1997	1718	69723
1998	2119	61320
1999	2229	53154
2000	2227	63567
2001	2013	63555
2002	2023	56558
2003	2270	58034

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 14.* [online] 2005 [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: < <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B14-MPMc.pdf> >

Vývoj počtu Slováků v ČR se od rozpadu Československa postupně zvyšoval až do konce 90. let, kdy došlo k jeho dočasnému snížení. Můžeme zde pozorovat i souvislost s mírou nezaměstnanosti v ČR. Např. v roce 1994 byla míra nezaměstnanosti v ČR 4,3 % a počet Slováků v ČR 39 209, v roce 1996 3,9 % a počet Slováků 72 244 a v roce 1999 8,7 % a počet Slováků 53 154. Z tohoto můžeme usuzovat, že pokud se zvyšuje nezaměstnanost, tak se snižuje počet imigrantů v ČR, jelikož pro ně zde nejsou volná pracovní místa.

Ne všechny občany ze Slovenska, kteří žijí v ČR považujeme za imigranty, neboť se zde usadili ještě před rokem 1993. V době před vstupem ČR do EU tvořili Slováci důležitou součást hospodářských a kulturních elit. Velkým problémem bylo, že do ČR přicházeli dvě odlišné skupiny (z hlediska etnického), které byly pro české obyvatelstvo různě akceptovatelné. Imigrace Romů ze Slovenska byla brána spíše jako nežádoucí. Je to skupina obyvatel, kteří na Slovensku žili separátně od zbytku společnosti, kde chyběla základní struktura a hygiena a nemají skoro žádnou vzdělanost a kvalifikaci.

4.3 Migrace občanů z ostatních zemí v ČR

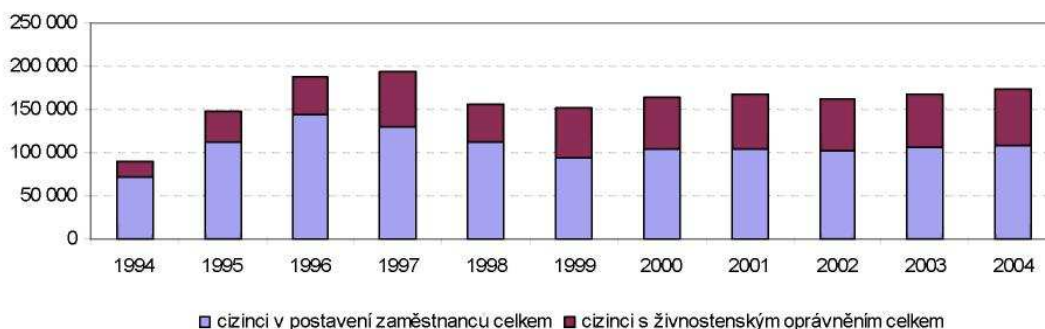
Příchod obyvatel z Vietnamu byl také podnícen ekonomickou situací, avšak tato migrace byla státem organizovaná. Podstatná část jich přišla v 70. a 80. letech, čímž nám vietnamská vláda splácela válečnou pomoc Československa. Jejich komunita udržuje s Čechy povětšinou jenom obchodní a pracovní vztah a jinak, hlavně díky kulturní a

historické odlišnosti, žije v oddělených komunitách. Postupem času se začínají včleňovat mezi české obyvatelstvo a do českého prostředí.

Další početnou skupinu imigrantů představují občané ze zemí bývalého Sovětského svazu, především z Ukrajiny a Ruska. Důvodem příchodu do ČR jsou především ekonomické pohnutky (u občanů z Ukrajiny je to především díky vysoké míře nezaměstnanosti na Ukrajině, u občanů kavkazských republik je to především díky politické nestabilitě). Také občané ze zemí bývalé Jugoslávie, kteří se do ČR přistěhovali v 90. letech kvůli probíhajícím válkám na Balkánském poloostrově. Někteří z nich se po skončení války odstěhovali zpět a někteří zůstali v ČR nastálo.

Od roku 1994 do roku 2003 se zaměstnanost cizinců⁴³ téměř zdvojnásobila, z téměř 91 tisíc na konci roku 1994 na 168 tisíc na konci roku 2003 (což je o více než 77 tisíc více). Také podíl zaměstnanosti cizinců na pracovní síle ČR se z 1,74 % v roce 1994 zvýšil na 3,19 % v roce 2003. Na konci roku 2003 bylo na trhu práce ČR evidováno celkem 168 031 cizinců, z toho skoro 63 % (105 738) bylo v postavení zaměstnanců a zbylých 37 % byli cizinci s živnostenským oprávněním. Tyto údaje můžeme vidět na grafu č. 10. Podrobnější informace jsou uvedeny v příloze D.

Graf č. 10.: Vývoj struktury zaměstnanosti cizinců v letech 1994 - 2004

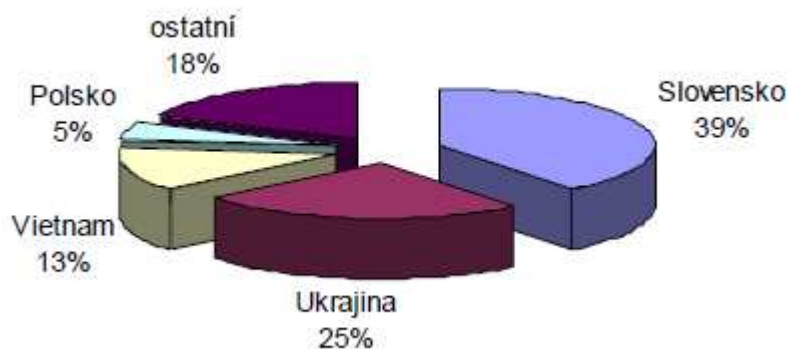

Zdroj: Horáková, M. *Cizinci na trhu práce v České republice v letech 1994 – 2004* [online]. 2005 [cit. 2010-03-17]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_172.pdf>

⁴³ Zaměstnanost cizinců zahrnuje pracovní aktivity (zaměstnání a živnostenské podnikání) cizinců s povolením k dlouhodobému pobytu v ČR. Cizinci s povolením k trvalému pobytu nejsou zahrnuti do analýzy, protože jejich právní postavení na trhu práce se neliší od postavení občanů ČR.

Na následujícím grafu jsou uvedeny země, ze kterých občané nejčastěji migrují do ČR za prací. Jedná se především o ekonomicky slabší země, jako Slovensko (39 %), Ukrajina (25 %), Vietnam (13 %) a Polsko (5 %). Podrobnější informace jsou uvedeny v příloze E.

Graf č. 11.: Nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací v roce 2003 (k 31.12.)

Zdroj: Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

V roce 2003 tvořila pracovní migrace ze zemí EU-25 49 % z celkového stavu (viz. graf č. 12.). Avšak povětšinou (45 % z celkového stavu) šlo o pracovní migraci ze zemí, které přistupovaly v roce 2004 (EU-10). V rámci zemí EU-10 tvořili 88,1 % občané ze Slovenska, 11,4 % občané z Polska a zbylých 0,5 % připadlo na ostatní přistupové země⁴⁴.

Graf č. 12.: Zaměstnanost občanů EU v ČR k 31.12.2003

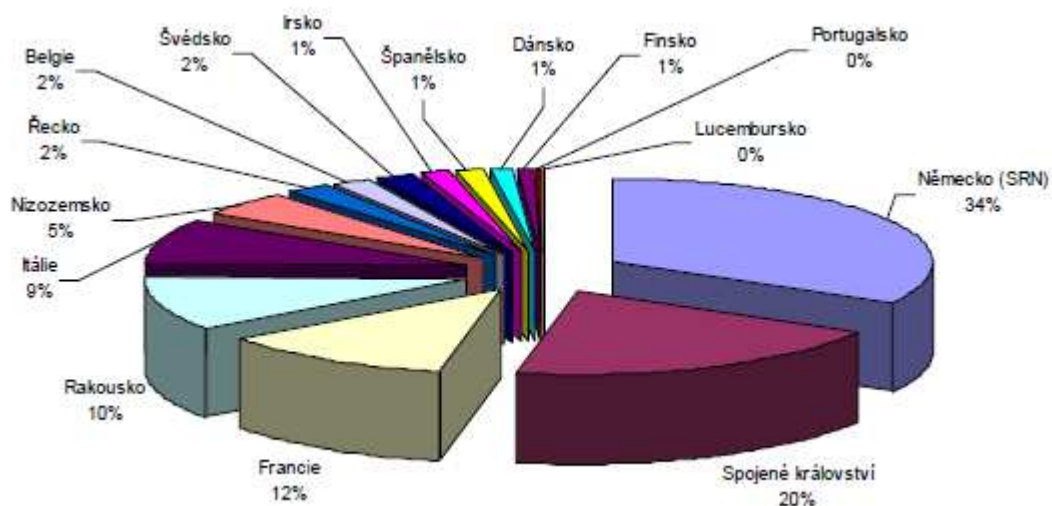

Zdroj: Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

⁴⁴ Výpočet na základě údajů uvedených v příloze E.

Pracovní migrace z členských zemí EU-15 byly oproti zemím EU-10 velmi nízké a tvořily pouze 4 % z celkového stavu. V rámci těchto zemí tvořili nejpočetnější skupiny občané Německa (34 %), Spojeného království (20 %), Francie (12 %), Rakouska (10 %) a Itálie (9 %). Ostatní země tvořily zanedbatelné procento (viz. graf č. 13.)

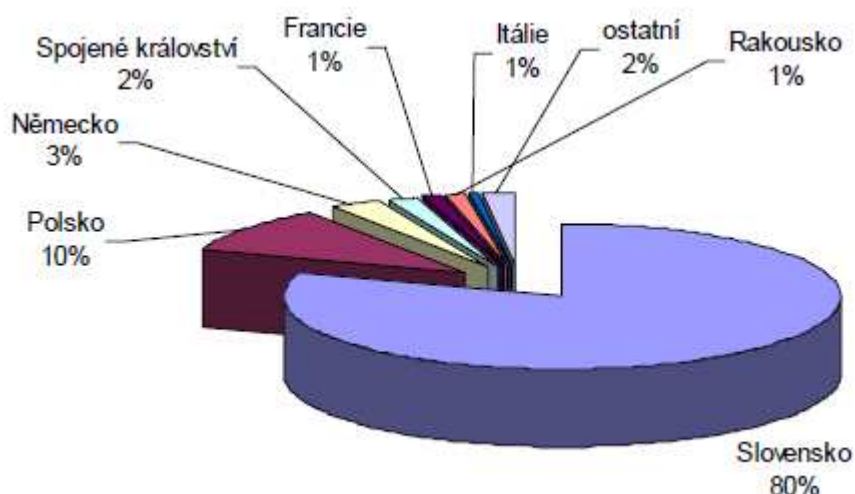
Graf č. 13.: Zaměstnanost občanů EU-15 v ČR k 31.12.2003

Zdroj: Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

Na následujícím grafu je vidět porovnání všech zemí EU-25. Největší podíl opět tvořila pracovní migrace občanů ze Slovenska (80 %), Polska (10 %), Německa (3 %), Spojeného království (2 %), Francie (1 %), Itálie (1 %) a Rakouska (1 %). Zbylých 18 zemí EU-25 tvořilo pracovní migraci pouze ze 2 %.

Graf č. 14.: Zaměstnanost občanů EU-25 v ČR k 31.12.2003

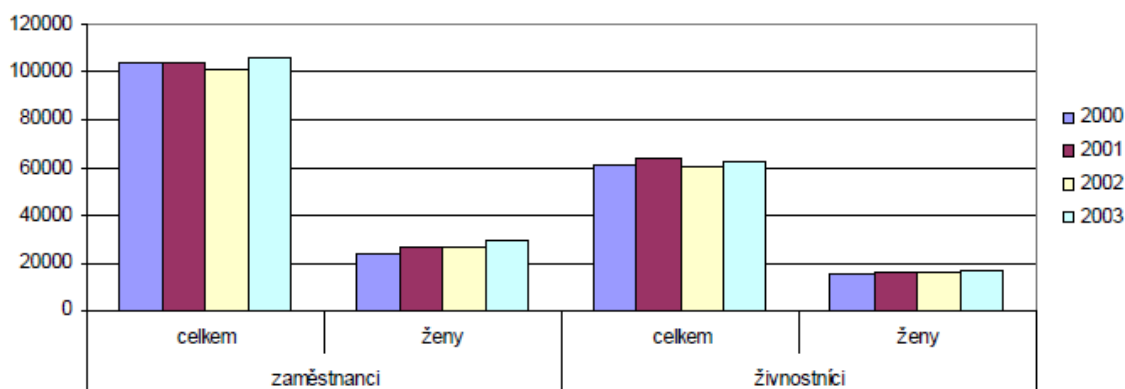
Zdroj: Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

Z grafu č. 12. je také vidět, že více jak polovina (51 %) pracovních migrací v roce 2003 pocházela ze zemí, které nepatřily ke členským ani přístupovým zemím EU. Nejpočetnější skupiny v ČR tvořili občané z Ukrajiny 48 % (41 241) a Vietnamu 25 % (21 201). K dalším zemím patří Bulharsko 3,4 %, Rusko 2,9 %, Spojené státy 2,4 % a Moldávie 2,2 %. Pracovní migrace z ostatních zemí v roce 2003 byla nepodstatná, jednotlivé země nepřevyšovaly 2 % z celkového stavu.

Převážnou část pracovní migrace v ČR tvořili muži (72 %), zbylá část (28 %) připadla na ženy. Jak je vidět na následujícím grafu, od roku 2000 do roku 2003 se podíl žen v ČR zvyšoval, ale pouze mírně. Podíl žen rostl převážně mezi migranty z východních zemí (mezi lety 1995 a 2003 vzrostl podíl žen ze Slovenska ze 14 % na 27 %, Ukrajiny z 22 % na 33 % a Ruska z 40 % na 47 %)⁴⁵.

⁴⁵ Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

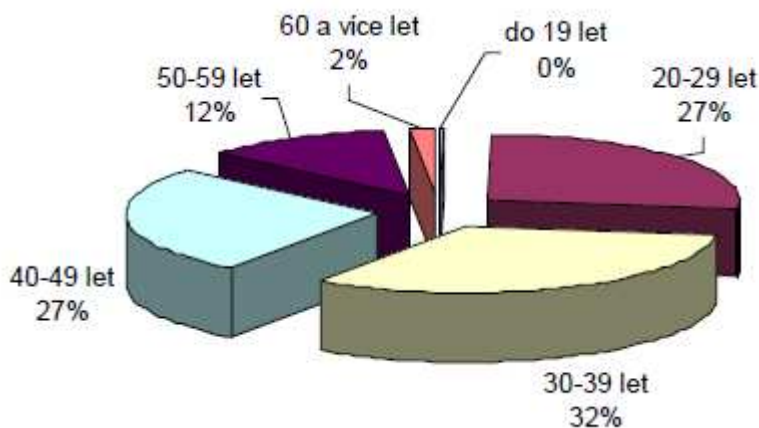
Graf č. 15.: Podíl žen mezi ekonomicky aktivními cizinci v ČR (k 31.12.)

Zdroj: Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

Následující graf ukazuje, že v roce 2003 tvořili nejpočetnější skupinu cizinci s povolením k zaměstnání ve věku 30 – 39 let (32 %). Druhou nejsilnější skupinou byly cizinci ve věku 20 – 29 let (27 %) a 40 – 49 let (27 %).

Graf č. 16.: Cizinci s povolením k zaměstnání v ČR podle věku v roce 2003

Zdroj: Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

Ke konci roku 2003 vykonávali cizinci v ČR nejčastěji dělnické profese, hlavně pracovní migranti z východních zemí. Naopak cizinci ze západních zemí většinou pracovali na místech, kde bylo zapotřebí vysokoškolské vzdělání. Podle ÚP tvoří 44 % cizinců v ČR kvalifikovaní dělníci, 36 % pomocní pracovníci, 12 % pracovníci na vysokoškolských místech a 9 % pracovníci na místech vyžadujících maturitu⁴⁶.

4.4 Pracovní migrace občanů ČR v zahraničí

V letech 1998 až 2000 pracovalo v zahraničí okolo 16 až 18 tisíc občanů z ČR. V roce 2001 došlo mírnému poklesu počtu Čechů v zahraničí na 15 800. Naopak v dalších letech (v roce 2002 a 2003) došlo k výraznému nárůstu na 18 500 v roce 2002 a na 22 900 občanů ČR v roce 2003⁴⁷.

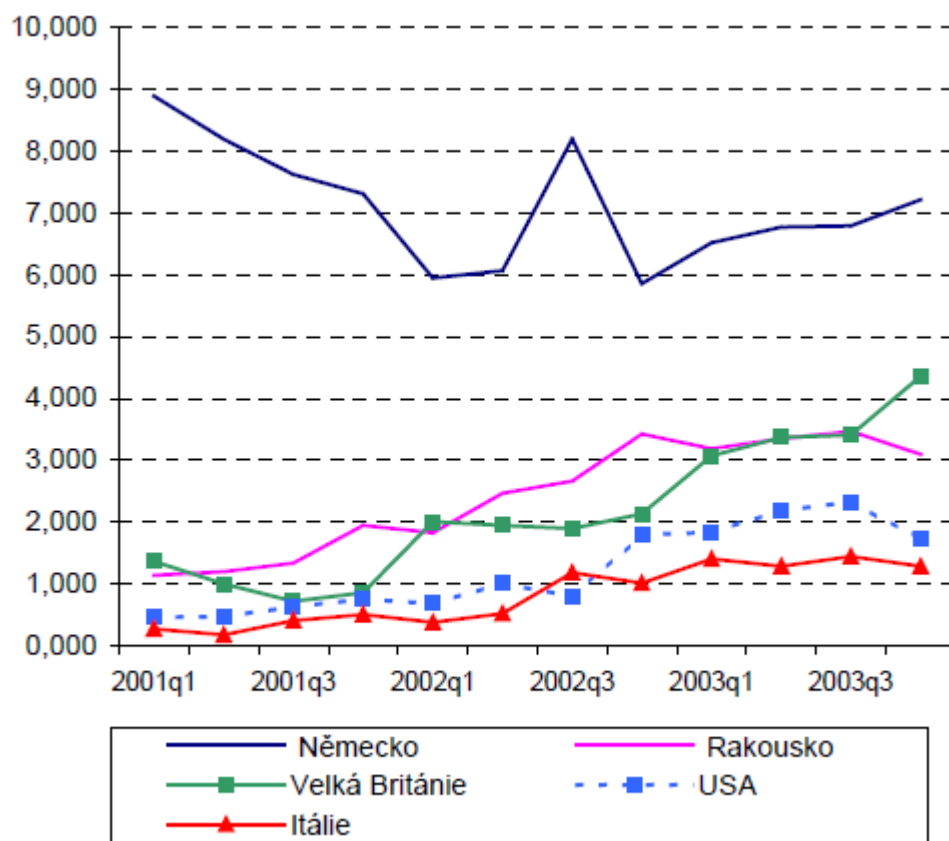
Z výše uvedených údajů pracovalo v roce 2003 pracovalo přibližně 6 800 občanů ČR v Německu, 3 600 osob ve Velké Británii, 3 300 osob v Rakousku, 2 000 v USA a 1 400 Čechů pracovalo v Itálii. Počet pracovních migrantů ČR v těchto zemích v letech 2001 až 2003 je uveden v grafu č.17. Počty pracovníků v ostatních zemích jsou zanedbatelné. Výše uvedená čísla znamenají, že z celkového počtu pracovníků ČR v zahraničí přibližně 30 % procent pracuje v Německu, 15,3 % ve Velké Británii a 14,4 % v Rakousku. Z dlouhodobého hlediska počet pracovníků ČR vyjíždějících za prací do Německa klesá, zatímco do Velké Británie roste⁴⁸.

⁴⁶ Horáková, M. *Migrace v České republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: < http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>

⁴⁷ Údaje podle VŠPS. Uvedená čísla jsou propočtená průměrem, jelikož jednotlivé počty během čtvrtletí značně kolísají.

⁴⁸ Dubská, D. *Práce v zahraničí z pohledu platební bilance České republiky* [online]. 2004 [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: < <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/1527-04>>

Graf č. 17.: Pracovní migrace občanů ČR v zahraničí

Zdroj: Dubská, D. *Práce v zahraničí z pohledu platební bilance České republiky* [online]. 2004 [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/1527-04>>

5 Vývoj pracovní migrace po vstupu ČR do EU

1.5. 2004 přistoupila ČR do EU a tím se změnil i nějaké podmínky pro zaměstnávání cizinců. Ode dne vstupu ČR do EU rozlišujeme cizince pouze na **občany EU/EHP a Švýcarska a občany třetích zemí**. Od tohoto dne již nejsou občané EU/EHP a Švýcarska považováni za cizince a mají tak volný přístup na český pracovní trh. Nepotřebují žádné pracovní povolení, jejich zaměstnavatel má pouze oznamovací povinnost vůči příslušnému ÚP. Zaměstnávání osob ze třetích zemí je upravováno zákonem o zaměstnanosti. Pro legální zaměstnávání cizinců ze třetích zemí je důležité, aby zaměstnavatel získal povolení na zaměstnávání cizinců. Toto povolení je závislé na situaci na trhu práce a je vydáváno jenom na volná pracovní místa, na která nelze přijmout uchazeče o zaměstnání z ČR.

Díky současné ekonomické krizi se snížila poptávka po pracovnících ze třetích zemí. Tito pracovníci jsou jako první propouštěni a ne vždy se ihned vrací do země původu. Je možné, že zůstávají, nechávají se nelegálně zaměstnat a tvoří tak šedou ekonomiku. Aby se tomuto předešlo, jsou od ledna 2009 v ČR zavedeny tzv. zelené karty. Cizinci se sami na internetu mohou přihlásit na volné pracovní místo a nemusejí tak využívat agentury, které zprostředkovávají práci. Proces zaměstnávání cizinců je tak pružnější a rychlejší a také se díky tomu posílila bezpečnost státu, jelikož cizinci jsou prověřováni z hlediska bezpečnostních rizik.

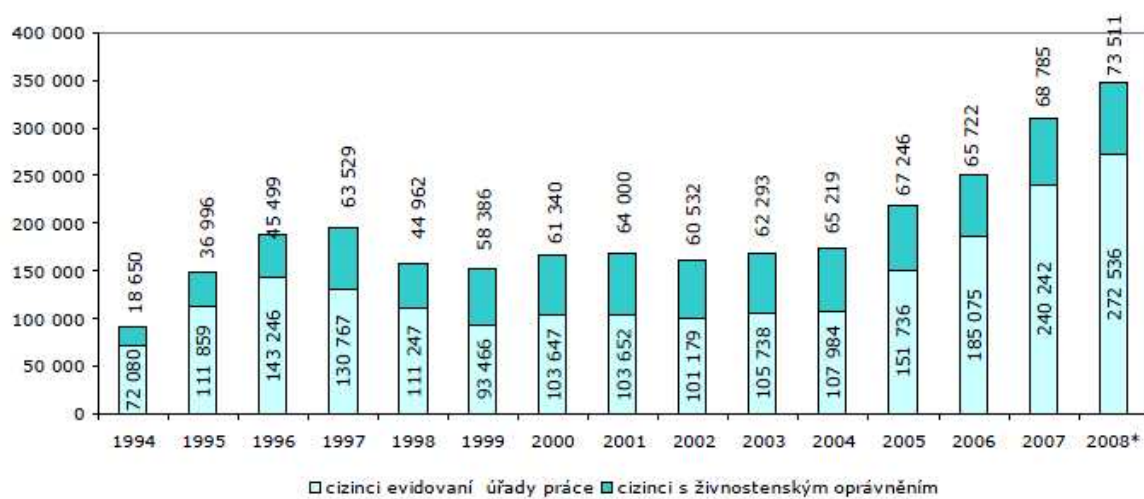
Zelená karta přináší tyto následující změny⁴⁹:

- pracovní a pobytové vízum v jednom dokumentu,
- cizinec o kartu požádá ve své zemi český zastupitelský úřad,
- cizinec může kartu získat jen na místo, které se 30 dní nepodařilo obsadit zájemcem z ČR či EU,
- cizinec se může ucházet jen o místa, která budou zveřejněna v centrálním registru vhodných pozic,
- cizinec může být jen ze zemí, které do seznamu zařadí ministerstvo vnitra,
- existují tři druhy karet (typ A pro vysokoškoláky maximálně na tři roky, typ B pro vyučené a středoškoláky maximálně na dva roky, typ C pro ostatní maximálně na dva roky).

⁴⁹ Horáková, M. Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice [online]. 2008 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: < http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_288.pdf >

Na trhu práce v ČR jsou cizinci neustále velmi významnou složkou. Neustále stoupá podíl zaměstnanosti cizinců na celkové zaměstnanosti obyvatelstva (z 1 % v roce 1993 na 6,2 % v roce 2008). Cizinci, kteří jsou zaměstnaní na ÚP tvoří v současné době přibližně 80 % z celkové zaměstnanosti cizinců, zatímco v letech 1999 – 2004 se tento podíl pohyboval okolo 62 %. Tento vývoj je zapříčiněn i díky lepší kontrole při zaměstnávání cizinců ze strany ÚP, celních úřadů a cizinecké policie. Dalším důvodem je i to, že se zjednodušily podmínky pro zaměstnávání určitých kategorií cizinců ze třetích zemí. Na následujícím grafu můžeme vidět, jak rostl počet cizinců evidovaných na ÚP. Je zde vidět, že k prudkému nárůstu těchto cizinců došlo po roce 2004 a od této doby se tento nárůst zvětšoval až do roku 2008. V roce 2009 již došlo ke snížení počtu cizinců na 230 709 (72,4 %) evidovaných na ÚP a 87 753 (27,6 %) s platným živnostenským oprávněním⁵⁰.

Graf č. 18.: Vývoj počtu cizinců evidovaných na ÚP a cizinců s živnostenským oprávněním v letech 1994-2008* (k 31.12./30.6.*)

Zdroj: Horáková, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice* [online]. 2008 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: < http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_288.pdf >

⁵⁰ Český statistický úřad [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_zamestnanost-popis_aktualniho_vyvoje>

5.1 Migrace mezi ČR a SR

Pracovní migrace občanů SR do ČR představují neustále největší zdroj zahraničních pracovníků. Od vstupu do EU se jejich počet neustále zvyšoval až do roku 2007, kdy počet občanů SR registrovaných na ÚP v ČR činil 101 233 lidí (což je o 74 % více než v roce 2003). V roce 2008 došlo k velmi mírnému snížení tohoto počtu, což mohlo být způsobeno začínající ekonomickou recesí. K dalšímu snížení došlo hned následujícího roku (viz. tabulka č.7.), kdy se recese zvětšovala a došlo i k velmi významnému nárůstu nezaměstnanosti v ČR. Myslím si, že i nadále budou občané ze SR tvořit největší přísun zahraničních zaměstnanců, vzhledem k naší společné historii, společné kultuře i velmi podobnému jazyku. Zvláště jazyková podobnost je důležitým faktorem toho, že Slováci jsou v ČR zaměstnáváni daleko častěji, než jiní cizinci.

Tabulka č. 7.: Vývoj počtu občanů SR registrovaných na ÚP v ČR

rok	občané SR registrovaní na ÚP v ČR
2003	58034
2004	59818
2005	75297
2006	91355
2007	101233
2008	100223
2009	94566

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 23* [online]. 2009 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: < <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B23-MPMc.pdf> >

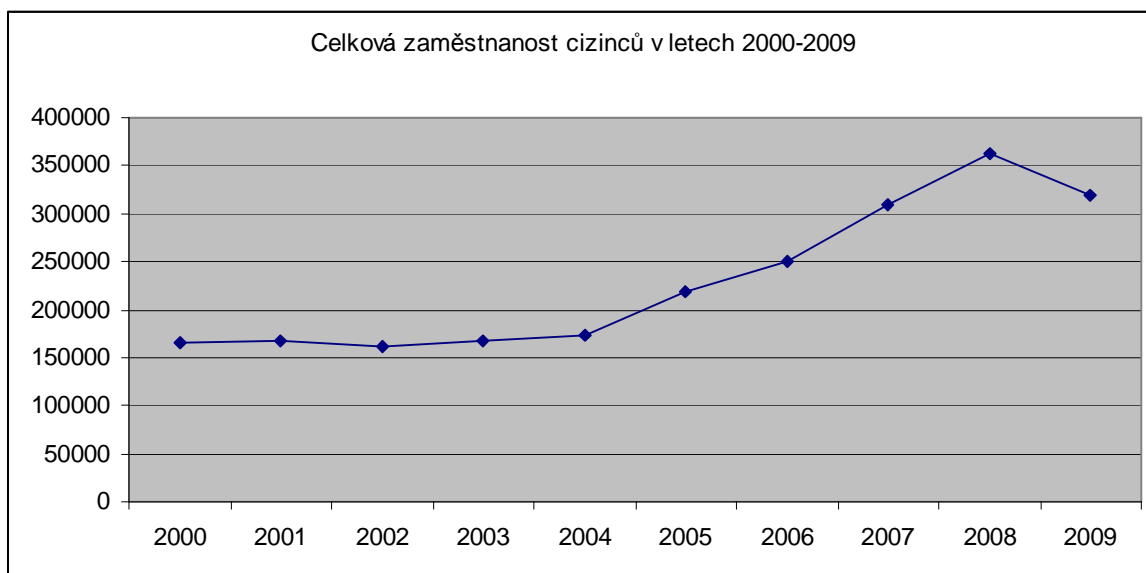
Pro srovnání vývoje občanů ČR registrovaných na ÚP na Slovensku po roce 2004 jsem nenašla žádné odpovídající informace jako v kapitole 4.2, tudíž je nemohu řádně vyhodnotit, ale předpokládám, že zde k určitému nárůstu mohlo dojít, ale v poměru ke Slovákům zaměstnaných v ČR tvoří Češi zaměstnaní na Slovensku pouze zanedbatelné množství.

5.2 Migrace občanů ostatních zemí v ČR

Od vstupu ČR do EU se počet cizinců na našem území neustále zvětšoval. Na následujícím grafu je tento vývoj znázorněn. V roce 2004 v ČR pracovalo 173 203 osob a od tohoto roku se tento počet velmi rychle zvětšoval až do roku 2008, kdy v zde pracovalo

361 709 osob. V této době byly v ČR velmi dobré ekonomické i hospodářské podmínky a míra nezaměstnanosti byla nejnižší za posledních deset let. V roce 2009 došlo díky ekonomické recesi a rychlému růstu míry nezaměstnanosti k velkému úbytku počtu zaměstnaných cizinců v ČR na 318 462.

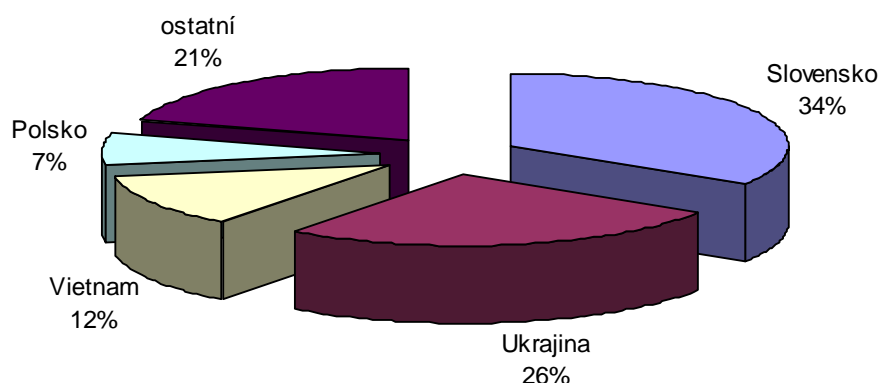
Graf č. 19.: Celková zaměstnanost cizinců v letech 2000-2009 (k 31.12.)

Zdroj: Horáková. M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf> , vlastní zpracování

V roce 2009 patřily mezi nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací občané ze Slovenska (34 %), Ukrajiny (26 %), Vietnamu (12 %) a Polska (7 %) , jak je vidět na grafu č. 20. Od roku 2004 do roku 2009 se tento poměr téměř nezměnil a ve všech letech zůstal téměř stejný. Výjimku zde tvoří Slováci, kteří v roce 2004 dosahovali zaměstnanosti v ČR téměř 40 % ze všech cizinců a v roce 2008 byl tento poměr pouze 30 % (i přes narůstající počet občanů SR). K významnějším změnám došlo v roce 2008 v nárůstu počtu zaměstnanců z Moldavska o více jak 3 tisíce cizinců (na 9 748) a Mongolska o více jak 6 tisíc cizinců (na 13 157). V roce 2009 došlo k jejich výraznému poklesu, Moldavsko (7 262) a Mongolsko (4 493). Podrobnější informace o vývoji počtu cizinců zaměstnaných v ČR jsou uvedeny v příloze E.

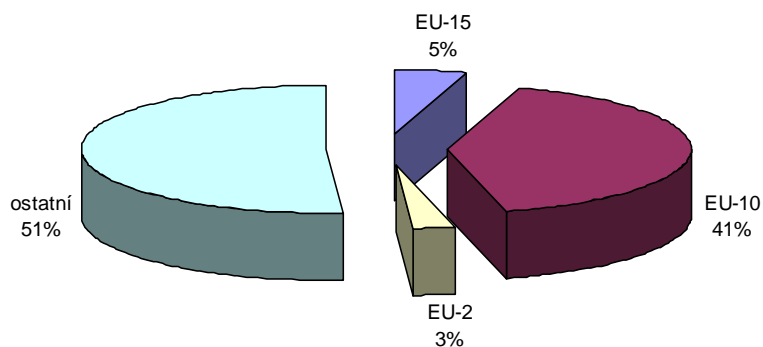
Graf č. 20.: Nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací v roce 2009 (k 31.12.)

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf> , vlastní zpracování

V roce 2009 tvořila pracovní migrace členských zemí EU-27 49 % z celkového počtu (viz. graf č. 21.). Avšak největší část stále tvoří pracovní migrace z členských zemí, které do EU přistoupili v roce 2004 (131 494 občanů). Ze zemí EU-10 tvoří největší část 82 % občané ze Slovenska, 16,5 % občané z Polska a zbylých 1,5 % připadá na ostatní země EU-10. Relativně velký podíl (3 %) ze zemí EU připadá na přístupové země Bulharsko a Rumunsko (EU-2), které přistoupili do EU v roce 2007. Na původní členské země (EU-15) připadá pouze 5 %.

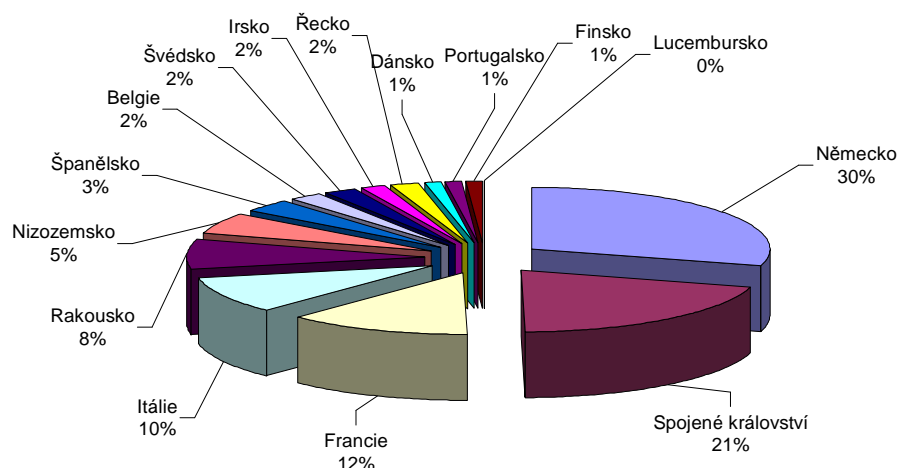
Graf č. 21.: Zaměstnanost občanů EU v ČR k 31.12. 2009

Zdroj: Horáková. M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf> , vlastní zpracování

Z původních členských zemí EU, které tvoří pouze 5 % z celkového stavu, tvoří největší část pracovní migrace z Německa (30 %), Spojeného království (21 %), Francie (12 %), Itálie (10 %), Rakouska (8 %) a Nizozemska (5 %), ostatní země tvoří pouze zanedbatelnou část, která v celkovém počtu tvoří 2 224 pracovníků. Procentuelní zastoupení jednotlivých zemí EU-15 je názorně ukázáno na následujícím grafu.

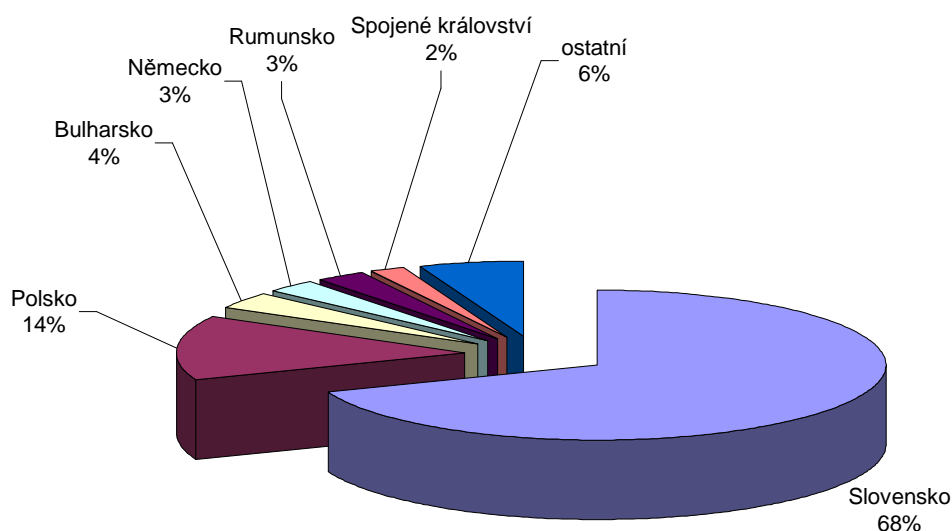
Graf č. 22.: Zaměstnanost občanů EU-15 v ČR k 31.12. 2009

Zdroj: Horáková. M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf> , vlastní zpracování

Při porovnání všech členských zemí EU, tvoří největší část opět pracovní migrace ze Slovenska (68 %), další v pořadí jsou Polsko (14 %), Bulharsko (4 %), Německo (3 %), Rumunsko (3 %) a Spojené království (2 %). Ostatní členské země tvoří pouze zanedbatelnou část z celkového počtu. V průběhu let 2004 – 2009 se tento poměr téměř neměnil. K výraznějším změnám došlo v případě Polska, kde poměrný počet stoupl z 11 % v roce 2004 na 14 % v roce 2009, naopak v případě Slovenska došlo k poklesu z téměř 77 % v roce 2004 na 68 % v roce 2009 (i když v celkovém počtu cizinců se tento počet neustále zvyšoval, až na rok 2009, kdy došlo k výraznému poklesu u všech zemí). V roce 2007, kdy do EU přistoupili Bulharsko a Rumunsko, se počet jejich pracovníků výrazně zvýšil (v případě Bulharska na 6 319 občanů a Rumunska na 4 538 občanů).

Graf č. 23.: Zaměstnanost občanů EU-27 v ČR k 31.12.2009

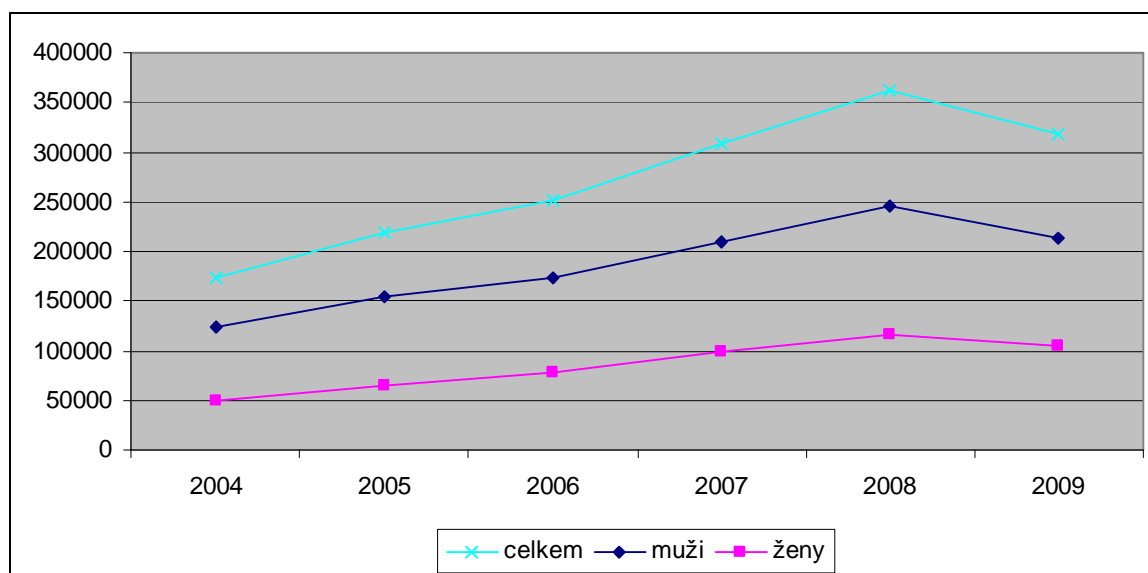

Zdroj: Horáková. M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf> , vlastní zpracování

Na grafu č. 21. je vidět, že více jak polovina (51 %) pracovních migrací v ČR v roce 2009 pocházela ze zemí mimo EU. Nejpočetnější skupinou jsou pracovníci z Ukrajiny 51,6 % (83 701) a Vietnamu 24,2 % (39 260). K dalším zemím, i když s velkým odstupem, patří Moldávie 4,5 %, Rusko 3 % a Mongolsko 2,8 %. Ostatní země netvoří podstatnou část pracovní migrace v ČR v roce 2009, jednotlivé země nepřevyšují dvě procenta z celkového stavu. Jednotlivá čísla o pracovních migracích v ČR ze všech zemí jsou uvedena v příloze E.

Po vstupu ČR do EU v roce 2004 tvořili převážnou část pracovních migrací muži (70,4 %) a zbylých 28,4 % připadlo na ženy. V číslech pak v ČR pracovalo 49 113 žen. Do roku 2008 se tento počet neustále zvyšoval až na 116 781 žen, ale stejně tak se rostl počet mužů na českém trhu práce. V roce 2009 došlo u mužů i žen k poklesu, jak znázorňuje graf č.24. V poměrném zastoupení se počet žen ze zahraničí v ČR téměř nezměnil. V roce 2009 tvořily pracovní migrace žen 32,7 % (oproti 28,4 % v roce 2004). Většina pracovních migrací žen v ČR pochází z východní Evropy. 90 % všech pracujících žen v ČR pochází pouze z osmi zemí (Bulharsko, Moldávie, Mongolsko, Polsko, Rusko, Slovensko, Ukrajina a Vietnam). V těchto zemích je také největší zastoupení pracovních migrací žen (např. 56 % Mongolsko, 52 % Rusko, 36 % Ukrajina).

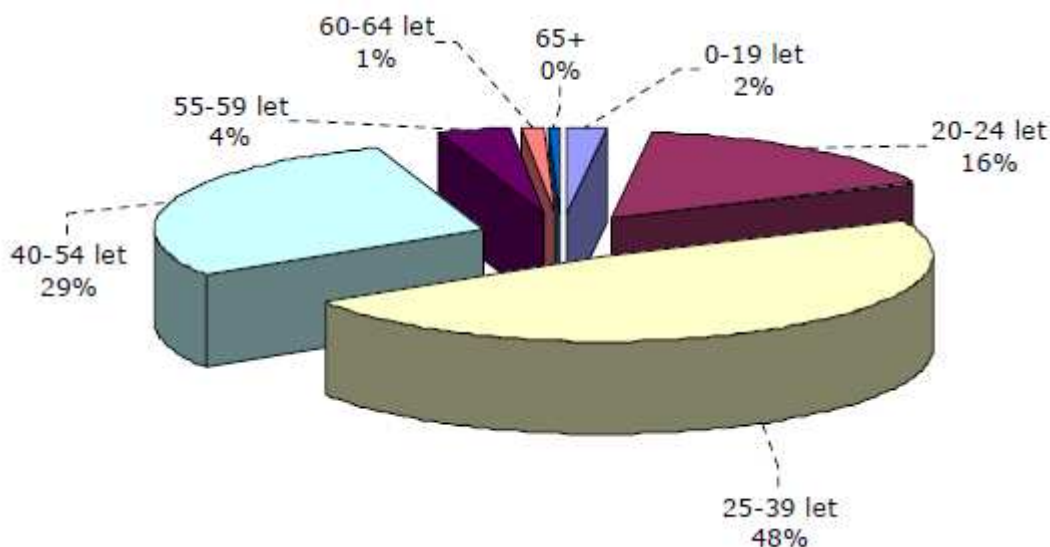
Graf č. 24.: Zaměstnanost cizinců v ČR podle pohlaví v letech 2004 - 2009

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 14, 16, 18, 20, 22, 24, vlastní zpracování*

V roce 2007 byla skoro polovina (48 %) cizinců pracujících v ČR ve věku od 25 do 39 let. Dalšími početnějšími skupinami byli cizinci ve věku 40 až 54 let (29 %) a 20 až 24 let (16 %). Ostatní věkové skupiny netvořili žádné významné procento pracovních migrací v ČR (viz. graf č. 25).

Graf č. 25.: Pracovní migrace cizinců podle věku v ČR v roce 2007⁵¹

Zdroj: Horáková, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice* [online]. 2008 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_288.pdf>

Existují zde i značné rozdíly ve vykonávaných druzích profesí. Pracovníci ze třetích zemí, ale i ze zemí východní Evropy (včetně členských zemí EU, které leží na východě), nejčastěji vykonávali dělnické profese, nebo působili v oblasti zemědělství (např. ve stavebnictví pracovalo 73 % cizinců ze zemí mimo EU). Naopak ze zemí západní Evropy většinou působili v oblasti vědy, techniky a vzdělávání.

Cizinci pracující v ČR mají oproti českému obyvatelstvu celkově nižší vzdělanostní úroveň. Je mezi nimi vysoký podíl občanů se základním vzděláním a výrazně nižší podíl občanů s vyšším a středním vzděláním. V roce 2008 pracovalo v ČR 36 % cizinců se základním vzděláním, 39 % se středním vzděláním bez maturity, 15 % dosáhlo středního vzdělání s maturitou a 10 % cizinců má vysokoškolské vzdělání.

5.3 Pracovní migrace občanů ČR v zahraničí

Vývoj počtu Čechů pracujících v zahraničí po vstupu ČR do EU bohužel není znám. Lze pouze předpokládat, že díky novým pracovním trhům otevřeným pro občany ČR došlo k jejich nárůstu.

⁵¹ Novější data nebyla k dispozici.

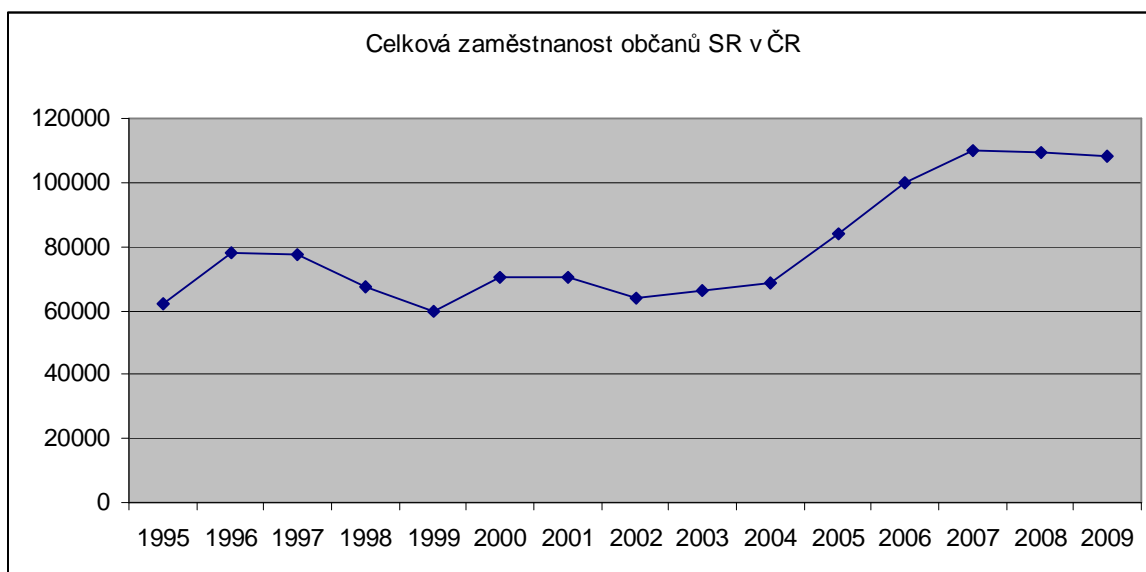
6 Syntéza a zhodnocení získaných poznatků

Pracovní migrace v ČR rostou rychlým tempem, přispívají tak k postupným změnám v celkové skladbě obyvatel a pozitivně působí na věkovou skladbu obyvatel. Na začátku 90. let byla pracovní migrace vyvolána především poptávkou po levné pracovní síle ze třetích zemí. Bylo to především z důvodu nastolení tržní ekonomiky, která usilovala o konkurenceschopnost na světových trzích. Také následný pozitivní vývoj ekonomiky v ČR měl za následek růst životní úrovně obyvatel, a tím i větší migrační atraktivitu. Dalším stimulem pro pracovní migranty byl vstup ČR do EU. Tím se český pracovní trh otevřel všem členským zemím EU. Velký nárůst byl zaznamenán především ze zemí, které do EU přistoupili stejně jako ČR.

6.1 Pracovní migrace mezi SR a ČR

Občané ze SR vždy představovali nejvýznamnější část pracovních migrací v ČR. Před vstupem do EU se počet Slováků registrovaných ÚP v ČR pohyboval okolo 60 tisíc (celková zaměstnanost Slováků v ČR byla v roce 2003 66 tisíc, viz. příloha F). Po vstupu se tento počet začal rychle zvyšovat. K největšímu nárůstu došlo mezi roky 2005 a 2006, kdy meziroční přírůstek občanů registrovaných ÚP v ČR byl přes 16 tisíc migrantů a celková zaměstnanost Slováků se zvýšila o 15,5 tisíce migrantů. Až do roku 2008 (resp. do roku 2007, ale v roce 2008 došlo pouze k velmi malému úbytku) se počet těchto migrantů neustále zvyšoval, i díky velmi dobré ekonomické situaci a nízké míře nezaměstnanosti v ČR. V letech 2007 – 2008 byl celkový počet zaměstnaných občanů ze SR téměř 110 tisíc a tvořili tak víc jak jednu třetinu všech pracovních migrantů v ČR. Po vypuknutí ekonomické krize se v roce 2009 počet těchto migrantů snížil, ale tento úbytek nebyl nijak výrazný. Vývoj počtu občanů SR zaměstnaných v ČR je ukázán na grafu č. 26.

Graf č. 26.: Celková zaměstnanost občanů SR v ČR v letech 1995 – 2009 (k 31.12.)

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. 2009 [cit. 2010-04-15]. Dostupná z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf>, vlastní zpracování

6.2 Migrace občanů z ostatních zemí v ČR

V ČR pracují nejčastěji občané ze třetích zemí a ze zemí východní Evropy. Nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací před vstupem do EU byli Slovensko (39 %), Ukrajina (25 %), Vietnam (13 %), Polsko (5 %) a ostatní státy (18 %). Členské státy EU v roce 2003 představovaly pouze 4 % zahraničních migrací v ČR, což v celých číslech představuje pouze 7 284 pracovníků. Státy, které se chystali přistoupit do EU stejně jako ČR tvořili 45 % pracovních migrací a na ostatní připadlo 51 %. Ze zemí EU-15 v ČR nejčastěji pracovali občané z Německa (34 %), Spojeného království (20 %), Francie (12 %), Rakouska (10 %), Itálie (9 %) a Nizozemí (5 %). A v celkovém porovnání všech států EU (členské státy i nově přístupové) v roce 2003 tvořili největší část pracovní migrace občané ze Slovenska (80 %), Polska (10 %), Německa (3 %) a Spojeného království (5 %). Celkový počet cizinců pracujících v ČR v roce 2003 byl 168 031.

Po vstupu do EU začal počet cizinců pracujících v ČR velmi rychle růst (jak je vidět na grafu č. 18.). Díky dobrému ekonomickému vývoji a nyní i díky otevřeným pracovním trhům začalo v ČR pracovat daleko více pracovníků z východních, ale i západních států EU. U tradičních zdrojových zemí pracovních migrací (Ukrajina a Vietnam) se počet pracovníků také zvyšoval. V roce 2004 byl celkový počet cizinců zaměstnaných v ČR 173 203 a každý rok se tento počet velmi zvyšoval. Největší meziroční přírůstek byl dosažen mezi roky 2006 a 2007, kdy počet cizinců stoupl o více než 58 tisíc, celkový počet cizinců pracujících v ČR tedy byl 309 027. V následujícím roce se počet cizinců ještě zvýšil na 361 709. Tento vývoj byl dán především velmi dobrými ekonomickými podmínkami v ČR a také mírou registrované nezaměstnanosti v roce 2008 pod 6 %. Tato míra nezaměstnanosti byla nejnižší za posledních deset let. V roce 2009 se ekonomická situace zhoršila, došlo k výraznému růstu nezaměstnanosti a tím i úbytku pracovníků ze zahraničí. Celkový počet cizinců působících v ČR byl 318 462.

V roce 2009 se snižoval počet pracovníků především z rozvojových zemí a zemí východní Evropy jako jsou Moldávie, Mongolsko, Polsko, Ukrajina a Vietnam. Jejich stav se snižoval díky tomu, že většinou působí v dělnických profesích a díky nepříznivé ekonomické situaci pro ně nebyla žádná práce. Naopak počet pracovníků ze zemí EU (především západní země EU) se v mnoha případech i nadále zvyšoval. Tito pracovníci většinou působí v oblastech vzdělávání, vědy a techniky a v těchto sférách se tolik nepropouštělo. Celkový počet zaměstnanců ze zemí EU tak poklesl ze 156 813 pracovníků v roce 2008 na 156 142 v roce 2009.

Mezi ekonomicky aktivními cizinci tvořili ženy v roce 2004 pouze 28,4 % (49 113). Od tohoto roku se jejich počet neustále zvyšoval. V roce 2009 byl jejich počet už 104 205, avšak v porovnání s muži to bylo pouze 32,7 %. Největší zastoupení žen je mezi východními státy jako jsou Bulharsko, Moldávie, Mongolsko, Polsko, Rusko, Slovensko, Ukrajina a Vietnam.

Ve věkové struktuře cizinců pracujících v ČR nedošlo po vstupu do EU téměř k žádným změnám. Nejčastější věkovou skupinou jsou občané ve věku od 20 do 34 let.

Závěr

Pracovní migrace tvoří nedílnou součást trhu práce v České republice, stejně tak jako v ostatních zemích. Cizinci migrovali do ČR za prací již za centrálně plánované ekonomiky, i když jejich počet byl značně omezen a jednalo se především o občany ze socialistických zemí. Po přechodu na tržní ekonomiku došlo k velmi výraznému nárůstu ekonomicky aktivních cizinců v ČR a jejich počet se neustále vyvíjí. V této diplomové práci jsem se zaměřila především na analýzu pracovní migrace před a po vstupu ČR do EU a získaná data jsem navzájem porovnávala.

Česká republika procházela v minulosti různým vývojem a to mělo vliv i na pracovní migraci. Jak jsem již výše uvedla, za centrálně plánované ekonomiky tvořili pracovní migraci především občané ze socialistických zemí. Po přechodu na tržní ekonomiku došlo k rozvoji i na českém trhu práce a zvyšoval se počet občanů i z ostatních zemí. Po rozpadu Československa se nejvýznamnější složkou pracovní migrace stali občané ze Slovenska. Jejich počet se zvyšoval až do roku 2003 a vstupem do EU se jejich počet ještě zvýšil. V současné době došlo k menšímu poklesu pracovních migrací ze Slovenska, a to především díky ekonomické krizi a z toho plynoucí vysoké nezaměstnanosti v ČR. Ale i do budoucna si myslím, že občané SR budou tvořit nejpočetnější skupinu pracovních migrantů v ČR, hlavně díky společné historii, podobné kultuře a jazyku.

Před vstupem do EU tvořili významnou část pracovních migrací občané převážně ze zemí východní Evropy, kteří působili na českém trhu práce především v dělnických profesích. Naopak občané členských zemí EU tvořili pouze malé procento pracovních migrací v ČR a působili v technologických, vědeckých a vzdělávacích oblastech.

Po vstupu ČR do EU nedošlo k velmi výrazným změnám, co se týče národnostního složení pracovních migrací. Ale díky tomu, že se český trh práce otevřel všem členským zemím, došlo k velmi výraznému růstu ekonomicky aktivních cizinců v ČR. Největší nárůst byl zaznamenán u zemí, které do EU přistoupili ve stejném roce jako ČR. Před vstupem do EU vyjížděli pracovníci z ČR především do zemí západní Evropy. Dá se předpokládat, že díky otevřeným trhům po vstupu do EU se jejich počet ještě zvýšil. Avšak data, která by uveřejnila přesný počet občanů ČR pracujících v zahraničí po roce 2004 nejsou nikde zveřejněna.

Růst pracovní migrace byl zaznamenáván až do roku 2008, kdy byly v ČR velmi dobré ekonomické podmínky a míra nezaměstnanosti byla velmi nízká. Na konci roku 2008 však vypukla ekonomická krize a od této doby došlo k výrazném poklesu ekonomicky aktivních cizinců v ČR a to především v důsledku propouštění a narůstající míře nezaměstnanosti.

LITERATURA

1. Brožová, D. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4
2. Buchta, M. *Mikroekonomie II*. 2. vydání. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2005. 183 s. ISBN 80-7194-813-6
3. Drbohlav, D. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2008. 311 s. ISBN 978-80-246-1552-3
4. Holman, R. *Ekonomie*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6
5. Jírová, H. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. 95 s. ISBN 80-7079-635-9
6. Kolektiv autorů. *Migrace v rozšířené Evropě: konference na Pražském hradě, 12. – 14. září 2002*. Praha: British Council, 2002. 50 s. ISBN 80-238-9199-5
7. Kolektiv autorů. *Evropská politika zaměstnanosti a sociální politika 1999-2001: pracovní místa, soudržnost, produktivita*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. 44 s. ISBN 80-86552-31-4
8. Kotýnková, M. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5
9. Roubíček, V. *Úvod do demografie*. 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, s. r. o., 1997. 348 s. ISBN 80-85963-43-4
10. Šatava, L. *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1989. 163 s.
11. Winkler, J., Wildmannová, M. *Evropské pracovní trhy a průmyslové vztahy*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 1999. 143 s. ISBN 80-7226-195
12. Dubská, D. *Práce v zahraničí z pohledu platební bilance České republiky* [online]. 2004 [cit. 2010-04-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/1527-04>>
13. Franc, A. *Hlavní tendence ve vývoji pracovních migrací v České republice* [online]. červen 2006 [cit. 2010-03-11]. Dostupný z WWW: <<http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2006-22.pdf>>
14. Horáková, M. *Cizinci na trhu práce v České republice v letech 1994 – 2004* [online]. 2005 [cit. 2010-03-17]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_172.pdf>

15. Horáková, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice* [online]. 2008 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_288.pdf>
16. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 14.* [online] 2005 [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B14-MPMc.pdf>>
17. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace: Bulletin č. 16* [online]. 2006 [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B16-MPMc.pdf>>
18. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace: Bulletin č. 18* [online]. 2007 [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B18-MPMc.pdf>>
19. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace: Bulletin č. 20* [online]. 2007 [cit. 2010-03-25]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B20-MPMc.pdf>>
20. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 22* [online]. 2009 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B22-MPMc.pdf>>
21. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 23* [online]. 2009 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B23-MPMc.pdf>>
22. Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf>
23. Horáková, M. *Migrace v české republice před vstupem ČR do Evropské unie* [online]. 2004 [cit. 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_159.pdf>
24. Horváth, R. *Meziregionální migrace obyvatelstva v České republice: Role likvidních omezení* [online] 2006 [cit. 2010-01-22]. Dostupný z WWW: <<http://ies.fsv.cuni.cz/sci/publication/show/id/1666/lang/cs>>
25. Kostelecký, T., Bernadr, J., Patočková, V. *Jak změnit „brain drain“ v „brain gain“. Politiky k ovlivňování migrace vysoce vzdělaných* [online]. 2009 [cit. 2010-01-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.soc.cas.cz/articles/cz/27/4486/Kostelecky-T.-J.-Bernard-V.-Patockova.-2008.-Jak-zmenit-8222-brain-drain-8220-v-8222-brain-gain-8220.-Politiky-k-ovlivnovani-migrace-vysoce-vzdelanych.-Vyzkumna-zprava-pro-MSMT.-Praha-Sociologicky-ustav-AV-CR-v.v.i.html>>
26. Veselá, J. *Mezinárodní migrace v České republice* [online]. 2002 [cit. 2010-01-13]. Dostupný z WWW: <<http://library.upce.cz/Sources/CL315.pdf>>

27. *BusinessInfo.cz – Oficiální portál po podnikání a export* [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: < <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/hlavni-makroekonomicke-ukazatele-cr/1000431/49089/#miraregnezam> >
28. *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2010-02-20]. Dostupný z WWW. <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zam_cr>
29. *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-zam>>
30. *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2010-04-10]. Dostupný z WWW: <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_zamestnanost-popis_aktualniho_vyvoje>
31. *Evropa – Portál Evropské unie* [online]. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/225&format=HTML&aged=0&language=CS&guiLanguage=en>>
32. *European Comision - Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsiem010&language=en>>
33. *European Commission - Eurostat* [online]. 2010 [cit. 2010-03-14]. Dostupný z WWW: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/main_tables>
34. *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=703&furtherNews=yes>>
35. *Euroskop.cz – Věcně o Evropě* [online]. 2005 [cit. 2010-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/617/sekce/prechodne-obdobi-na-volny-pohyb-pracovniku/>>
36. *Euroskop.cz – Věcně o Evropě* [online]. 2008 [cit. 2010-03-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/688/sekce/zamestnanost/>>
37. *Evropská komise – Evropská unie v České republice* [online]. 2009 [cit. 2010-03-20]. Dostupný z WWW: < http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm >
38. *Finanční noviny – ekonomická server ČTK* [online]. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: < <http://www.financninoviny.cz/kariera/zpravy/mpsv-vydaje-statu-na-nezamestnane-se-loni-zdvojnásobily/445580> >
39. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2003 [cit. 2010-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/vyzkumnestudie/zprava.pdf>>
40. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2006 [cit. 2010-02-05]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/narodni_akcni_plan/narodniplan1999/narodniplanzamest >

41. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2008 [cit. 2010-02-14]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydaje> >
42. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2009 [cit. 2010-02-08]. Dostupný z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz> >
43. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2007 [2010-04-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/4449>>
44. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2010-02-13] Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/1282>>
45. *Ministerstvo vnitra ČR.* [online]. 2009 [cit. 2010-01-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>>
46. *Občanská společnost* [online]. 2008 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z WWW: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?apc=rj--1-236374>>
47. *OECD – Organization for Economic Co-operation and Development.* [online]. 2009 [cit. 2010-01-19]. Dostupý z WWW: < <http://www.oecd.org/dataoecd/20/0/43567875.pdf> >
48. *Stálé zastoupení ČR při Evropské unii* [online]. 2010 [cit. 2010-04-01]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/evropska_unie/strategie_evropa_2020/uvod_ke_strategii_evropa_2020.html>
49. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2010-03-10]. Dostupný z WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/bullNo24.pdf >
50. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

SEZNAM ZKRATEK

APZ – aktivní politika zaměstnanosti

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

EHP – Evropský hospodářský prostor

ESF – Evropský sociální fond

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

PPZ – pasivní politika zaměstnanosti

SPZ – státní politika zaměstnanosti

SR – Slovenská republika

ÚP – Úřad práce

VŠPS – Výběrové šetření pracovních sil

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1.: Nelineární vztah mezi mírou emigrace a výší mzdy.....	21
Graf č. 2.: Křivka poptávky po práci.....	24
Graf č. 3.: Křivka individuální nabídky práce.....	26
Graf č. 4.: Rovnováha na trhu práce.....	26
Graf č. 5.: Výdaje na politiku zaměstnanosti v ČR.....	30
Graf č. 6.: Průměrná míra zaměstnanosti v ČR.....	31
Graf č. 7.: Průměrná míra nezaměstnanosti v ČR.....	33
Graf č. 8.: Míra nezaměstnanosti v EU.....	44
Graf č. 9.: Míra nezaměstnanosti mladých lidí v EU.....	45
Graf č. 10.: Vývoj struktury zaměstnanosti cizinců v letech 1994-2004.....	49
Graf č. 11.: Nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací v roce 2003 (k 31.12.)	50
Graf č. 12.: Zaměstnanost občanů EU v ČR k 31.12. 2003.....	50
Graf č. 13.: Zaměstnanost občanů EU-15 v ČR k 31.12. 2003.....	51
Graf č. 14.: Zaměstnanost občanů EU-25 v ČR k 31.12. 2003.....	52
Graf č. 15.: Podíl žen mezi ekonomicky aktivními cizinci v ČR (k 31.12.).....	53
Graf č. 16.: Cizinci s povolením k zaměstnání v ČR podle věku v roce 2003.....	53
Graf č. 17.: Pracovní migrace občanů ČR v zahraničí.....	55
Graf č. 18.: Vývoj počtu cizinců evidovaných na ÚP a cizinců s živnostenským oprávněním v letech 1994-2008 (k 31.12.).....	57
Graf č. 19.: Celková zaměstnanost cizinců v letech 2000-2009.....	59
Graf č. 20.: Nejvýznamnější zdrojové země pracovních migrací v roce 2009 (k 31.12.)	60
Graf č. 21.: Zaměstnanost občanů EU v ČR k 31.12. 2009.....	61
Graf č. 22.: Zaměstnanost občanů EU-15 v ČR k 31.12. 2009.....	61
Graf č. 23.: Zaměstnanost občanů EU-27 v ČR k 31.12. 2009.....	62
Graf č. 24.: Zaměstnanost cizinců v ČR podle pohlaví v letech 2004-2009.....	63
Graf č. 25.: Pracovní migrace cizinců podle věku v ČR v roce 2007.....	64
Graf č. 26.: Celková zaměstnanost občanů SR v ČR v letech 1995-2009 (k 31.12.).....	66

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1.: Míra nezaměstnanosti mužů a žen (v %)	33
Tabulka č. 2.: Stanovení cíle pro rok 2005 a 2010: ukazatel míry zaměstnanosti v % (průměr za EU, porovnání s rokem 1999)	38
Tabulka č. 3.: Vývoj zaměstnanosti v EU v letech 2000-2005 (v %)	40
Tabulka č. 4.: Vývoj zaměstnanosti žen a starších pracovníků v EU (v %)	40
Tabulka č. 5.: Vývoj míry zaměstnanosti v EU v letech 2005-2010 (v %)	42
Tabulka č. 6.: Vývoj počtu občanů ČR na Slovensku a občanů SR v Česku	48
Tabulka č. 7.: Vývoj počtu občanů SR registrovaných na ÚP v ČR	58

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1.: Push-pull faktory migrace	13
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Uplatňování omezení přístupu na trh práce vůči ČR (k 1.5.2009)	
Příloha B: Zvýšení míry nezaměstnanosti mezi roky 2008 a 2009	
Příloha C: Míra nezaměstnanosti v prosinci 2009	
Příloha D: Zaměstnanost cizinců v ČR – časová řada 1993–2004 (k 31.12.)	
Příloha E: Zaměstnanost cizinců v ČR podle státního občanství – časová řada 2001 – 2009 (k 31.12.)	
Příloha F: Zaměstnanost cizinců v ČR – časová řada 1997-2009 (k 31.12.)	

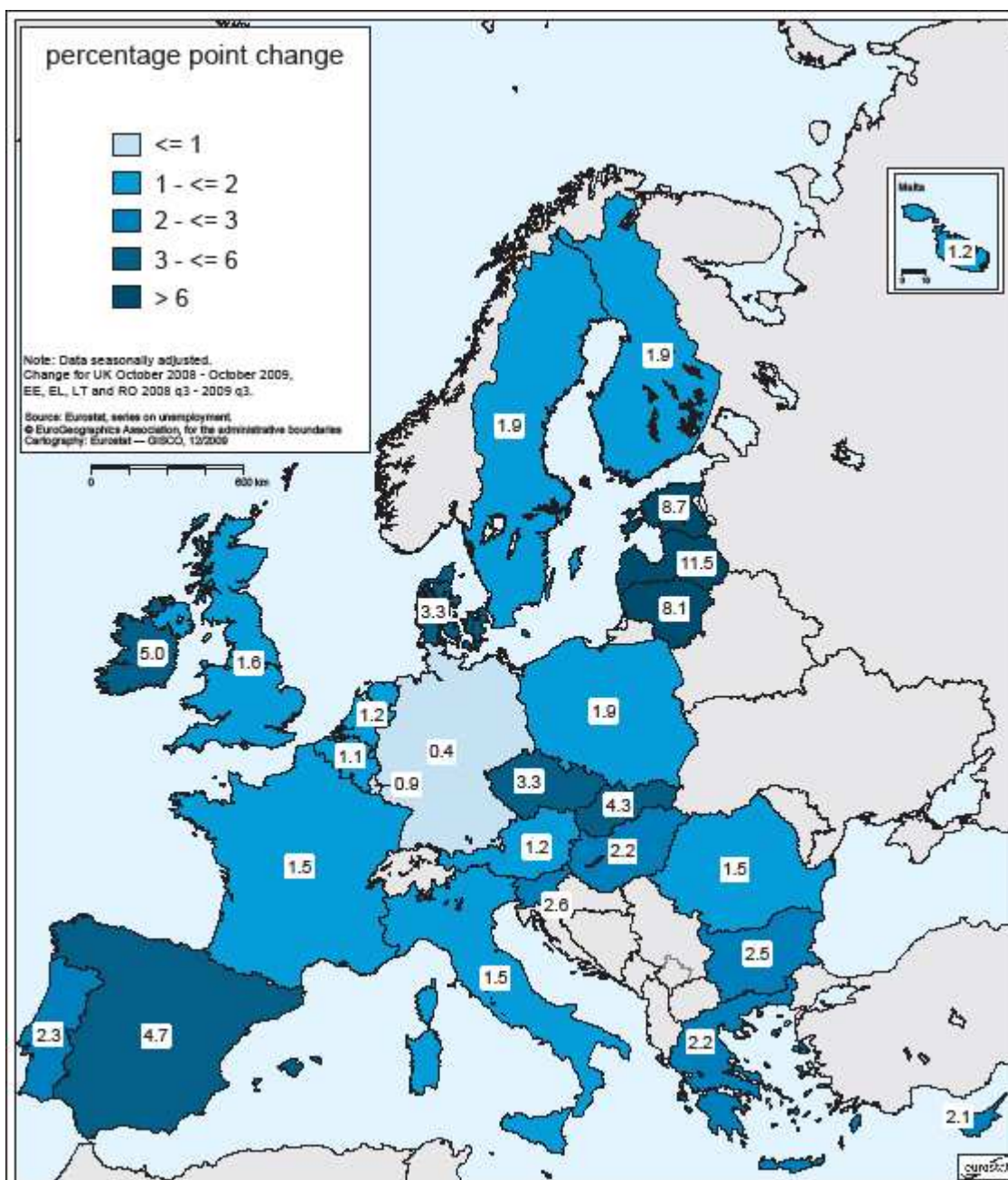
PŘÍLOHY

Příloha A: Uplatňování omezení přístupu na trh práce vůči ČR (k 1.5.2009)

Stát EU	Uplatňování omezení	Poznámka
Belgie	NE	Zrušení PO od 1.5.2009
Bulharsko	NE	
Dánsko	NE	Zrušení PO od 1.5.2009 (v platnosti ponechána řada opatření a iniciativ)
Estonsko	NE	
Finsko	NE	Zrušení PO k 30.4.2006
Francie	NE	Zrušení PO k 1.7.2008
Irsko	NE	Od počátku neuplatňuje (pro EU-8 -systém povinné registrace).
Island	NE	Neuplatňuje od 30.4.2006.
Itálie	NE	Zrušení PO od července 2006.
Kypr	NE	Od počátku neuplatňuje.
Lichtenštejnsko	ANO	Uplatňuje vůči českým občanům přechodné období týkající se pohybu osob a přístupu na trh práce. Na občany ČR se vztahuje nařízení 1408/71 a 574/72.
Litva	NE	
Lotyšsko	NE	Od počátku neuplatňuje.
Lucembursko	NE	Zrušení PO od 1.11.2007.
Maďarsko	NE	
Malta	NE	Uplatňuje systém automaticky vydávaných povolení k zaměstnání.
Německo	ANO	S účinností od 1.11.2007 uvolněn pracovní trh pro určené profese a absolventy německých VŠ. Od 1.1.2009 platí zjednodušený postup pro získání povolení k zaměstnání pro absolventy VŠ.
Nizozemsko	NE	Zrušení PO od 1.5.2007.
Norsko	NE	Zrušení PO od 1.5.2009.
Polsko	NE	
Portugalsko	NE	Neuplatňuje od 30.4.2005.
Rakousko	ANO	Od 1.1.2008 vydán seznam profesí, pro které je zjednodušený postup pro získání povolení k zaměstnání.
Rumunsko	NE	
Řecko	NE	
Slovensko	NE	
Slovinsko	NE	
Španělsko	NE	Neuplatňuje od 30.4.2005.
Švédsko	NE	Od počátku neuplatňuje.
Švýcarsko	ANO	Uplatňuje PO pro zaměstnané osoby a poskytovatele služeb v určitých odvětvích (účinná nejdéle do 30. dubna 2011).
Velká Británie	NE	Od počátku neuplatňuje (pro EU-8-systém povinné registrace).

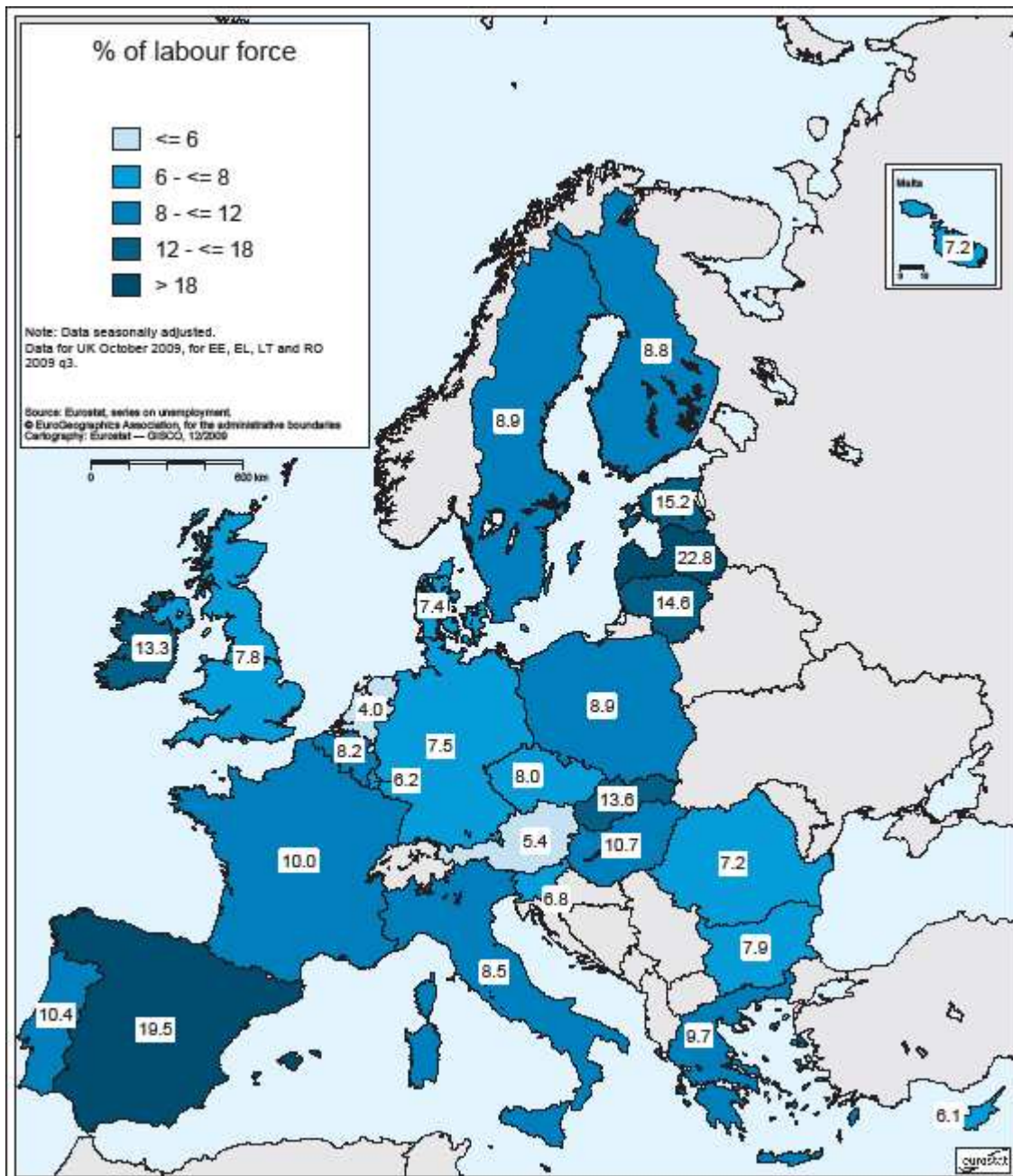
Zdroj: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2009 [cit. 2010-02-13] Dostupný z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/1282>>

Příloha B: Zvýšení míry nezaměstnanosti mezi roky 2008 a 2009

Zdroj: *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2010-02-15]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=703&furtherNews=yes>

Příloha C: Míra nezaměstnanosti v prosinci 2009

Zdroj: *European Commission* [online]. 2010 [cit. 2010-02-15]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=703&furtherNews=yes>

Příloha D: Zaměstnanost cizinců v ČR – časová řada 1993–2004 (k 31.12.)

rok	platná povolení k zaměstnání cizinců	informace cizinci z třetích zemí v postavení zaměstnanců	registrace/ informace občané SR v postavení zaměstnanců	informace občané EU/EHP/ESVO (bez SR) v postavení zaměstnanců	cizinci s živnostenským oprávněním	celková zaměstnanost cizinců v ČR	pracovní síla v ČR*	podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v %
1993	28 281	-	23 367	-	-	51 648	5 266 655	0,98
1994	32 871	-	39 209	-	18 650	90 730	5 217 329	1,74
1995	52 536	-	59 323	-	36 996	148 855	5 220 095	2,85
1996	71 002	-	72 244	-	45 499	188 745	5 296 592	3,56
1997	61 044	-	69 723	-	63 529	194 296	5 138 708	3,78
1998	49 927	-	61 320	-	44 962	156 209	5 170 024	3,02
1999	40 312	-	53 154	-	58 386	151 852	5 203 422	2,92
2000	40 080	-	63 567	-	61 340	164 987	5 210 973	3,17
2001	40 097	-	63 555	-	64 000	167 652	5 192 006	3,23
2002	44 621	-	56 558	-	60 532	161 711	5 245 663	3,08
2003	47 704	-	58 034	-	62 293	168 031	5 263 144	3,19
2004	34 397	747	59 818	13 022	65 219	173 203	5 242 782	3,30

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 14* [online]. 2005 [cit. 2010-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/B14-MPMc.pdf>>

Příloha E: Zaměstnanost cizinců v ČR podle státního občanství – časová řada 2001 – 2009 (stav k 31.12.)

státní občanství	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Afghánistán	75	91	97	85	83	90	102	100	93
Alandské ostrovy	0	0	0	0	0	1	8	16	23
Albánie	49	47	59	58	60	65	76	78	79
Alžírsko	422	368	360	335	289	276	271	273	275
Americká Samoa	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Americké Panenské ostrovy	2	2	1	0	0	0	1	0	0
Andorra	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Angola	68	67	72	71	79	79	87	85	83
Antigua a Barbuda	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Anguilla	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Argentina	24	29	29	23	21	23	25	29	32
Arménie	521	480	532	519	514	528	663	873	834
Austrálie	149	152	171	153	129	139	152	191	188
Ázerbájdžán	25	33	34	37	49	74	94	97	113
Bahamské ostrovy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bahrjan	3	4	5	4	3	2	1	1	2
Bangladéš	20	17	17	14	19	19	30	93	81
Barma (Myanmar)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Belgie	152	154	151	139	169	207	265	345	345
Belize	3	4	4	4	4	0	0	1	0
Bělorusko	1 474	1 574	1 329	1 198	1 362	1 387	1 568	1 771	1 1621
Benin	28	28	24	28	33	32	29	38	39
Bermudy	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bolívie	15	17	16	23	31	29	31	34	29
Bosna a Hercegovina	433	447	464	628	558	719	1 145	1 740	999
Botswana	0	0	0	0	0	0	5	4	4
Brazílie	12	30	29	48	49	46	99	146	159
Britské indickooceán. území	2	2	2	2	0	0	2	1	4
Britské Panenské ostrovy	7	9	9	13	13	11	11	18	20
Brunej	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Bulharsko	2 986	2 989	2 884	2 764	2 823	2 859	6 319	6 066	5 555
Burkina Faso	3	3	5	6	5	6	2	6	4
Burundi	1	1	1	1	1	0	0	1	2
Cookovy ostrovy	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Čad	6	5	4	5	5	20	24	26	32
Čína	576	425	500	554	1 100	1 107	1 371	1 808	1 566
Dánsko	89	91	80	66	97	131	149	164	181
Dominika	2	2	2	2	3	2	2	2	2
Dominikánská republika	2	1	2	2	3	4	16	9	10
Džibutsko	0	0	0	0	0	2	1	1	2
Egypt	54	63	67	73	86	92	130	184	187
Ekvádor	15	25	23	26	28	28	38	47	42
Eritrea	1	1	1	0	0	2	2	1	2
Estonsko	13	19	18	11	16	26	31	46	56
Etiopie	26	24	22	23	24	20	26	24	23
Fidži	0	0	0	1	1	2	2	2	3
Filipíny	9	11	40	26	28	31	88	373	430
Finsko	68	71	51	51	65	87	108	126	138

státní občanství	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Francie	745	839	870	669	847	1 243	1 446	1 727	1 866
Francouzská jižní území	0	0	0	0	2	0	0	3	3
Gabon	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Gambie	1	1	1	1	1	1	1	4	5
Ghana	64	59	53	56	50	53	56	54	71
Gibraltar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grenada	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gruzie	94	111	101	89	117	111	192	296	222
Guam	1	1	1	1	1	0	0	0	0
Guatemala	1	3	2	3	5	4	2	5	3
Guernsey (Velká Brit.)	2	2	3	2	1	1	1	1	1
Guinea	21	18	19	18	20	15	22	25	36
Guinea-Bissau	7	7	2	3	4	3	2	3	4
Guyana	0	1	1	2	5	6	5	5	5
Haiti	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Honduras	1	1	3	3	4	4	5	4	5
Hongkong	0	1	1	2	4	2	1	1	1
Chile	9	12	16	19	16	17	23	34	39
Chorvatsko	586	542	530	522	525	527	521	552	539
Indie	190	187	206	284	376	504	692	918	724
Indonésie	15	14	18	22	25	31	101	382	89
Irák	77	73	73	70	63	62	91	92	92
Írán	47	48	43	37	43	54	70	88	90
Irsko	77	103	108	98	147	193	212	231	283
Island	1	0	0	0	2	4	9	10	13
Itálie	533	557	630	553	674	825	1 011	1 267	1 456
Izrael	126	149	140	144	159	191	203	195	203
Jamajka	3	2	2	3	5	5	4	4	4
Japonsko	194	332	527	551	607	635	800	870	739
Jemen	61	57	62	68	60	66	70	67	67
J. Georie aj. Sandw.os.	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Jihoafrická republika (JAR)	63	70	77	61	67	68	75	85	92
Jordánsko	50	52	54	58	58	54	55	63	57
Kajmanské ostrovy	1	1	1	0	0	0	0	0	0
Kambodža	3	3	3	4	4	4	3	3	3
Kamerun	5	4	4	5	5	11	15	22	28
Kanada	357	342	341	287	293	265	305	310	302
Kapverdy	0	0	1	2	2	2	1	1	1
Katar	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kazachstán	420	409	428	445	593	590	703	869	844
Keňa	5	5	8	7	8	10	17	24	24
Kokosové ostrovy	6	4	3	3	3	0	0	0	0
Kolumbie	22	29	31	27	39	39	53	73	71
Komory	0	0	0	0	0	2	0	0	0
Kongo	26	26	27	29	32	32	28	32	29
Konžská demokrat. rep.	8	7	14	14	10	12	11	19	18
Korea	76	98	60	71	65	127	340	645	456
Korejská lid.dem.rep	124	203	232	291	363	407	185	6	3
Kosovo	0	0	0	0	6	14	38	140	113
Kostarika	13	11	13	11	11	11	14	16	15
Kuba	66	78	79	84	94	84	97	131	127

státní občanství	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kuvajt	2	2	3	3	2	3	2	4	5
Kypr	14	17	17	18	20	24	30	27	38
Kyrgyzstán	55	44	84	91	132	147	204	237	202
Laos	8	7	6	7	9	9	6	5	5
Lesotho	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Libanon	64	70	75	68	78	68	72	90	88
Libérie	3	2	2	2	2	2	3	2	3
Libye	32	31	32	31	29	26	24	26	29
Lichtenštejnsko	3	2	3	1	2	1	1	2	0
Litva	63	61	58	180	419	457	513	575	637
Lotyšsko	29	36	35	25	45	64	83	96	109
Lucembursko	5	7	9	7	10	12	10	11	14
Macao	3	3	3	2	2	2	2	1	1
Madagaskar	13	12	13	14	10	11	15	15	17
Maďarsko	172	198	179	240	274	353	559	630	716
Makedonie	732	665	690	696	701	777	1 201	1 705	1 265
Malajsie	11	14	11	15	22	29	40	48	53
Malawi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mali	10	10	7	6	10	9	10	10	10
Malta	9	10	9	6	11	16	19	21	23
Maroko	118	105	94	87	79	72	81	94	80
Mauricius	2	1	2	0	2	5	4	6	7
Mauritánie	2	1	1	2	2	2	2	4	5
Menší odlehlé ostrovy USA	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Mexiko	21	22	28	26	38	56	69	127	136
Mikronesie	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Moldavsko	1 793	1 794	1 908	1 933	3 314	4 093	6 433	9 748	7 265
Monako	1	1	2	1	0	0	0	0	1
Mongolsko	1 204	1 375	1 594	1 789	2 013	2 973	7 057	13 157	4 493
Monserrat	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Mosambik	3	1	0	0	0	1	1	1	1
Myanmar	0	0	0	0	0	1	4	5	7
Namibie	1	1	0	1	1	2	2	2	2
Nauru	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Německo	2 158	2 255	2 417	2 406	2 907	3 583	4 108	4 135	4 415
Nepál	14	17	19	14	18	18	35	55	93
Niger	20	22	16	17	17	19	19	23	21
Nigerie	183	172	169	165	150	157	166	174	178
Nikaragua	5	4	3	4	4	3	5	7	6
Nizozemské Antily	4	3	2	3	3	2	0	0	0
Nizozemsko	405	366	350	308	416	530	654	740	803
Norfolk	0	1	1	1	0	0	0	0	0
Norsko	31	28	31	22	34	36	45	59	62
Nový Zéland	43	55	9	55	54	52	53	62	72
okupované palestinské území	0	0	0	1	1	3	4	0	0
Omán	1	1	2	2	2	2	1	0	1
Pákistán	144	134	138	140	143	123	133	166	182
Palau	2	1	0	0	0	0	0	0	0
Palestina	6	6	12	12	10	10	19	22	27
Panama	4	3	3	3	3	2	4	4	5
Paraguay	1	1	0	3	2	4	3	10	12

státní občanství	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Peru	63	60	59	65	66	64	68	79	79
Pobřeží slonoviny	2	3	17	15	17	22	31	29	35
Polsko	7 712	8 419	8 529	10 133	13 929	18 387	24 931	22 044	21 728
Portoriko	1	1	1	1	1	0	0	0	0
Portugalsko	16	50	17	15	33	59	85	145	165
Rakousko	644	682	760	658	756	891	1 032	1 141	1 187
Rovníková Guinea	1	1	0	1	0	0	0	0	0
Rumunsko	942	910	877	798	1 146	1 453	4 538	3 876	4 099
Rusko	2 777	2 597	2 489	2 689	3 929	3 659	3 716	4 576	4 948
Rwanda	1	1	1	1	2	2	2	2	4
Řecko	130	140	156	167	202	219	236	256	279
Salvador	1	0	0	0	0	0	1	4	5
Saudská Arábie	3	3	3	3	3	2	1	2	4
Senegal	16	16	20	15	22	19	19	18	20
Seychley	1	1	2	1	1	1	1	2	1
Siera Leone	10	9	13	11	10	0	0	6	2
Singapur	3	3	3	3	5	8	12	12	15
Slovensko	70 606	63 733	66 176	68 575	84 016	99 637	109 917	109 478	108 057
Slovinsko	57	64	68	60	75	94	107	122	130
Somálsko	1	1	1	1	1	1	2	5	1
Spoj.arabské emiráty	6	6	6	5	4	5	4	2	2
Spojené království	1 341	1 397	1 452	1 261	1 698	2 162	2 446	2 835	3 043
Spojené státy americké (USA)	1 864	2 020	2 026	1 804	1 822	1 698	1 819	2 290	2 310
Společenství nezáv. států	18	43	56	2	0	0	0	0	0
Srbsko a Černá hora	1 832	1 733	1 675	1 565	1 491	1 380	1 498	1 696	1 418
Srí Lanka	11	15	19	17	25	23	33	43	47
Súdán	22	22	17	12	13	9	12	13	24
Surinam	107	101	67	9	4	0	0	0	1
Svatá Lucie	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Svatý stolec	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Svatý Tomáš	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Svatý Vincenc a Grenadiny	0	1	3	1	1	0	0	0	0
Svazijsko	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Sýrie	182	178	184	180	188	174	164	172	185
Šalamounovy ostrovy	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Španělsko	116	111	105	114	178	249	364	427	519
Švédsko	131	133	128	111	143	174	209	282	300
Švýcarsko	97	87	96	95	122	126	143	157	168
Tádžikistán	12	13	11	9	12	20	150	155	137
Tanzanie	9	8	7	5	8	12	10	14	12
Thajsko	38	57	91	108	177	223	335	524	542
Tchaj-wan	11	11	19	18	39	46	37	33	28
Togo	1	1	1	2	3	4	3	6	5
Trinidad a Tobago	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Tunisko	125	121	127	123	119	146	170	220	225
Turecko	192	247	244	231	240	272	316	369	429
Turkmenistán	4	5	6	8	10	8	15	29	28
Turks a Caicos	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uganda	2	1	0	0	2	3	6	5	7
Ukrajina	39 063	39 005	41 241	41 885	61 195	67 480	83 519	102 285	83 701
Uruguay	4	5	6	5	5	4	6	7	7

státní občanství	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Uzbekistán	31	32	40	38	100	206	976	3 656	2 117
Vánoční ostrov	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Vanuatu	0	0	0	0	0	0	5	6	7
Vatikán	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Venezuela	16	18	20	22	30	28	33	39	43
Vietnam	20 466	20 231	21 201	22 229	22 876	23 602	29 862	48 393	39 260
Východní Timor	1	0	1	0	0	1	1	1	0
Zair	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zambie	14	14	14	10	9	8	7	13	11
Zimbabwe	6	5	9	6	6	7	10	12	11
ostatní, bez státní přísl.	108	85	33	91	85	8	14	20	19
celkem	167 652	161 711	168 031	173 203	218 982	250 797	309 027	361 709	318 462

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW:

<http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf>, vlastní úprava

Příloha F: Zaměstnanost cizinců v ČR – časová řada 1997-2009 (stav k 31.12.)

rok	platná povolení k zaměstnání cizinců a zelené karty	informace - cizinci ze třetích zemí, kteří nepotřebují povolení k zaměstnání	občané SR registrovaní na úřadech práce v ČR	počet občanů EU/EHP a Švýcarska (bez SR)	cizinci s živnostenským oprávněním	celková zaměstnanost cizinců v ČR	pracovní síla v ČR*	podíl cizinců na celkovém počtu pracovních sil v ČR v %
1997	61 044	-	69 723	-	63 529	194 296	5 138 708	3,78
1998	49 927	-	61 320	-	44 962	156 209	5 170 024	3,02
1999	40 312	-	53 154	-	58 386	151 852	5 203 422	2,92
2000	40 080	-	63 567	-	61 340	164 987	5 210 973	3,17
2001	40 097	-	63 555	-	64 000	167 652	5 192 006	3,23
2002	44 621	-	56 558	-	60 532	161 711	5 245 663	3,08
2003	47 704	-	58 034	-	62 293	168 031	5 263 144	3,19
2004	34 397	747	59 818	13 022	65 219	173 203	5 242 782	3,30
2005	55 210	2 659	75 297	18 570	67 246	218 982	5 419 285	4,04
2006	61 452	6 777	91 355	25 491	65 722	250 797	5 495 811	4,56
2007	85 351	10 140	101 233	43 518	68 785	309 027	5 544 625	5,57
2008	128 934	14 516	100 223	40 878	77 158	361 709	5 621 070	6,43
2009	73 714	17 680	98 192	41 123	87 753	318 462	5 708 580	5,58

Zdroj: Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace v ČR: Bulletin č. 24* [online]. březen 2010 [cit. 2010-04-12]. Dostupný z WWW:

<http://www.vupsv.cz/sites/File/publikacni_cinnost/bulletiny/B24-MPMc.pdf >